

Economische betekenis van Nederlandse zeehavens

Tabellenboek Havenmonitor 2007

**Buck
Consultants
International**

REBELGROUP
STRATEGIE EN FINANCIE

Tabellenboek: Havenmonitor 2007

**Economische betekenis van Nederlandse
zeehavens 2007**

STATUS	Definitief
IN OPDRACHT VAN	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
AUTEUR(S)	RebelGroup Advisory / mtbs – Buck Consultants International (F.C.M. Luisman, M.J. de Vries, E. Naaykens, B. van Bree en N. Wenink)
DATUM	7 juli 2009

Inhoudsopgave

1	Economische betekenis Nederlandse zeehavens	1
1.1	Arbeidsproductiviteit Nederlandse economie	1
1.2	Economische betekenis Nederlandse zeehavens	1
1.3	Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect)	3
1.4	Economische betekenis per sector	5
1.5	Private investeringen in Nederlandse Zeehavens	5
2	Economische ontwikkeling per zeehaven en per sector	7
2.1	Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven (direct)	7
2.2	Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)	15
2.3	Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven (indirect)	46
2.4	Private investeringen per zeehavengebied	49
	Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode	51
	Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten	75

1 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

1.1 Arbeidsproductiviteit Nederlandse economie

Tabel 1-1: Mutatie arbeidsproductiviteit in verschillende sectoren van de Nederlandse economie in de periode 2006-2007

Sector	Mutatie '06-'07
Landbouw, bosbouw en visserij	2,6%
Delfstoffenwinning	-2,7%
Industrie	3,0%
Energie- en waterleidingbedrijven	-2,5%
Bouwnijverheid	4,7%
Handel, horeca en reparatie	1,5%
Vervoer, opslag en communicatie	2,7%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-0,6%
Overheid	0,6%
Zorg en overige dienstverlening	1,0%
Totaal	1,2%

Bron: CBS

1.2 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

1.2.1 Economische betekenis in 2007

Tabel 1-2: Zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Nederland in 2007

	Werkgelegenheid (in werkzame personen)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	121.970
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	45.362
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	167.332
In % van totaal in Nederland	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	119.027
In % van totaal in Nederland	1,4%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	286.359
In % van totaal in Nederland	3,3%
Werkzame personen	8.613.000

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA¹ en CBS data

¹ Landelijk Informatiesysteem voor Arbeidsplaatsen en Vestigingen

Tabel 1-3: Zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in Nederland in 2007 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd Euro, in lopende prijzen, bruto tegen factorkosten)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	24,6
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2,8
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	27,4
In % van totaal in Nederland	4,8%
Indirecte toegevoegde waarde	13,0
In % van totaal in Nederland	2,3%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	40,4
In % van totaal in Nederland	7,1%
Bruto binnenlands product	567,1

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

1.2.2 Economische ontwikkelingen in 2002-2007

Tabel 1-4: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde werkgelegenheid in 2002-2007

	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	125.573	122.919	121.595	121.549	121.741	121.970
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	39.111	39.616	36.591	39.088	41.388	45.362
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	164.684	162.535	158.186	160.637	163.129	167.332
In % van totaal in Nederland	2,0%	2,0%	1,9%	2,0%	1,9%	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	104.855	103.430	102.971	104.644	109.660	119.027
In % van totaal in Nederland	1,3%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	1,4%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	269.540	265.965	261.157	265.281	272.789	286.359
In % van totaal in Nederland	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%
Werkzame personen in Nederland	8.324.000	8.283.000	8.211.000	8.231.000	8.404.000	8.613.000

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 1-5: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in 2002-2007 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd euro, lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	16,7	17,3	19,2	21,8	22,6	24,6
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2,2	2,2	2,1	2,2	2,5	2,8
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	19,0	19,5	21,3	24,1	25,0	27,4
In % van totaal in Nederland	4,1%	4,1%	4,3%	4,7%	4,6%	4,8%
Indirecte toegevoegde waarde	9,2	9,7	9,8	10,6	11,6	13,0
In % van totaal in Nederland	2,0%	2,0%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	28,2	29,2	31,1	34,7	36,7	40,4
In % van totaal in Nederland	6,1%	6,1%	6,3%	6,7%	6,8%	7,1%
Bruto binnenlands product	465,2	476,9	491,2	513,4	539,9	567,1

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 1-6: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen in 2002-2007

	Bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	3.162	3.143	3.129	3.116	3.060	2.994

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

1.3 Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect)

Tabel 1-7: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en aantal bedrijfsvestigingen per zeehavengebied en zeehaven in 2007

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Noordelijke zeehavens	7.677	4,6%	1.170	4,3%	334	11,2%
Delfzijl	4.499	2,7%	680	2,5%	134	4,5%
Eemshond	665	0,4%	154	0,6%	40	1,3%
Harlingen	1.041	0,6%	93	0,3%	73	2,4%
Den Helder	1.471	0,9%	244	0,9%	87	2,9%
Noordzeekanaalgebied	35.430	21,2%	4.399	16,0%	722	24,1%
Amsterdam	16.203	9,7%	1.955	7,1%	280	9,4%
Beverwijk	698	0,4%	72	0,3%	60	2,0%
Velsen/IJmuiden	13.381	8,0%	1.705	6,2%	185	6,2%
Zaanstad	5.148	3,1%	668	2,4%	197	6,6%
Rijn- en Maasmond	108.313	64,7%	17.140	62,5%	1.767	59,0%
Rotterdam	76.546	45,7%	12.779	46,6%	840	28,1%
Schiedam	2.894	1,7%	296	1,1%	72	2,4%
Vlaardingen	2.777	1,7%	265	1,0%	52	1,7%
Maasluis	399	0,2%	52	0,2%	22	0,7%
Overig Rijnmond	7.718	4,6%	1.249	4,6%	344	11,5%
Dordrecht	3.263	1,9%	564	2,1%	83	2,8%
Drechtse steden	5.420	3,2%	539	2,0%	78	2,6%
Moerdijk	8.374	5,0%	1.303	4,8%	235	7,8%
Scheveningen	923	0,6%	94	0,3%	43	1,4%
waarvan <i>Rotterdam-Rijnmond</i>	90.333	54,0%	14.640	53,4%	1.329	44,4%
Scheldebekken	15.913	9,5%	4.720	17,2%	172	5,7%
Viissingen	7.334	4,4%	911	3,3%	75	2,5%
Borsele	1.709	1,0%	455	1,7%	23	0,8%
Terneuzen	6.870	4,1%	3.354	12,2%	74	2,5%
Totaal	167.332	100%	27.429	100%	2.994	100%

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA en CBS data

Tabel 1-8: Indirecte zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde per zeehavengebied en zeehaven in 2007

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde	
	WP	%	mln Euro	%
Noordelijke zeehavens	7.514	6,3%	562	4,7%
Delfzijl	4.596	3,9%	343	2,8%
Eemshaven	598	0,5%	124	1,0%
Harlingen	868	0,7%	45	0,4%
Den Helder	1.452	1,2%	50	0,4%
Noordzeekanaalgebied	25.023	21,0%	2.012	16,7%
Amsterdam	11.153	9,4%	870	7,2%
Beverwijk	161	0,1%	26	0,2%
Velsen/Ijmuiden	10.142	8,5%	852	7,1%
Zaanstad	3.567	3,0%	264	2,2%
Rijn-Maasmond	71.558	60,1%	7.562	62,7%
Rotterdam	49.045	41,2%	5.591	46,4%
Schiedam	1.837	1,5%	145	1,2%
Vlaardingen	1.157	1,0%	125	1,0%
Maassluis	182	0,2%	14	0,1%
Overig Rijnmond	4.445	3,7%	356	3,0%
Dordrecht	3.568	3,0%	376	3,1%
Drechtsteden	4.330	3,6%	299	2,5%
Moerdijk	6.474	5,4%	619	5,1%
Scheveningen	521	0,4%	37	0,3%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	56.666	47,6%	6.231	51,7%
Scheldebekken	14.932	12,5%	2.878	23,9%
Vlissingen	4.549	3,8%	394	3,3%
Borsele	2.388	2,0%	304	2,5%
Terneuzen	7.994	6,7%	2.180	18,1%
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	119.027	100%	12.057	100%

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA en CBS data

1.4 Economische betekenis per sector

Tabel 1-9: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en bedrijfsvestigingen per sector in 2007

Hoofdsector en Subsector	Werkgelegenheid		Toegevoegde Waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Knooppunt	82.359	49,2%	12.007	43,8%	1.226	40,9%
Vervoer	51.786	31,0%	3.977	14,5%	163	5,4%
Zeevaart	6.434	3,8%	1.146	4,2%	163	5,4%
Binnenvaart	7.556	4,5%	447	1,6%	nvt	nvt
Wegvervoer	36.895	22,0%	2.228	8,1%	nvt	nvt
Spoorvervoer	851	0,5%	51	0,2%	nvt	nvt
Pijpleiding	60	0,0%	105	0,4%	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15.688	9,4%	4.150	15,1%	776	25,9%
Overslag/opslag	14.865	8,9%	3.880	14,1%	286	9,6%
Vestigingsplaats	84.973	50,8%	15.422	56,2%	1.769	59,1%
Industrie	58.390	34,9%	13.021	47,5%	848	28,3%
Voedingsmiddelenindustrie	6.407	3,8%	714	2,6%	96	3,2%
Aardolie industrie	3.998	2,4%	2.334	8,5%	16	0,5%
Chemische industrie	14.356	8,6%	5.996	21,9%	110	3,7%
Basismetale- en metaalproductenindustrie	18.287	10,9%	1.953	7,1%	232	7,7%
Transportmiddelenindustrie	5.648	3,4%	264	1,0%	172	5,7%
Elektriciteitsproductie	3.023	1,8%	1.114	4,1%	23	0,8%
Overig	6.672	4,0%	646	2,4%	200	6,7%
Groothandel	14.818	8,9%	1.318	4,8%	658	22,0%
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	11.765	7,0%	1.084	4,0%	263	8,8%
Totaal	167.332	100,0%	27.429	100,0%	2.994	100,0%

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA en CBS data

1.5 Private investeringen in Nederlandse Zeehavens

Tabel 1-10 bevat het totaal aan private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden. De private investeringen zijn op dit aggregatieniveau gepresenteerd aangezien bij een lager niveau minder informatie kan worden verstrekt vanwege de geheimhoudingsplicht. Daarnaast zijn een aantal investeringscijfers niet weergegeven, doordat deze een onbetrouwbaarheidsmarge kenden groter dan 15%.

Tabel 1-10: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2006 (x 1000 Euro excl BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederlandse zeehavens	Noordelijke zeehavens	Noordzeekanaal-gebied	Rijn- en Maasmond		Scheldebekken
				Totaal	waarvan Rotterdam-Rijnmond	
Industrie	1.553.960	296.338	259.409	728.837	547.800	269.376
Voedingsmiddelenindustrie	x	x	x	43.961	43.514	27
Aardolie industrie	x	x	875	224.547	221.300	x
Chemische industrie	x	x	x	x	175.913	x
Basismetale- en metaalproductenindustrie	198.313	4.562	169.600	13.788	7.823	10.363
Transportmiddelenindustrie	8.767	1.245	1.655	3.643	1.604	2.224
Elektriciteitsproductie	x	x	x	x	x	x
Overig	x	x	13.276	24.778	x	x
Groothandel	x	3.752	34.881	x	56.566	x
Transport en distributie	1.121.184	124.724	156.958	794.176	794.176	45.326
Zeevaart	B	B	B	312.422	250.797	B
Binnenvaart	B	B	B	99.928	B	B
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	B	B	B	500.010	B	21.058
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	658	11.523	x	B	x
Totaal	2.967.344	425.472	462.771	1.753.797	1.436.132	325.304

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding; B = voldoet niet aan de betrouwbaarheidsnorm)

Tabel 1-11 behandelt de in 2006 gerealiseerde investeringen in materiële vaste activa van ondernemingen actief in zeehavengerelateerde economische activiteiten. De resultaten van 'Nederland Totaal' zijn verkregen op basis van de investeringen van bedrijven die voldoen aan de SBI-code afbakening in geheel Nederland.

Tabel 1-11: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in Nederland tov het totaal per sector in 2006 (in 1000 Euro, excl BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederland totaal	Nederlandse zeehavens	Percentage
Industrie	4.402.893	1.553.960	35%
Voedingsmiddelenindustrie	147.706	x	x
Aardolie industrie	240.150	x	x
Chemische industrie	1.141.083	x	x
Basismetale- en metaalproductenindustrie	408.325	198.313	49%
Transportmiddelenindustrie	63.704	8.767	14%
Elektriciteitsproductie	358.604	x	x
Overig	2.043.320	x	x
Groothandel	434.716	x	3.752
Transport en distributie	3.379.231	1.239.368	37%
Zeevaart	2.069.908	B	B
Binnenvaart	B	B	B
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	769.335	B	B
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	345.176	x	x
Totaal	8.562.016	2.967.344	35%

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding; B = voldoet niet aan de betrouwbaarheidsnorm)

2 Economische ontwikkeling per zeehaven en per sector

2.1 Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven (direct)

Tabel 2-1: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per zeehaven in 2002-2007

Zeehavens	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	8.812	8.610	8.376	8.507	8.247	7.677
Delfzijl	5.332	5.264	5.131	5.118	4.946	4.499
Eemsmond	725	637	642	658	632	665
Harlingen	874	864	828	837	929	1.041
Den Helder	1.881	1.846	1.776	1.895	1.740	1.471
Noordzeekanaalgebied	34.559	33.368	32.334	32.506	34.132	35.430
Amsterdam	15.163	14.683	14.282	14.274	15.911	16.203
Beverwijk	611	590	606	692	731	698
Velsen/IJmuiden	14.155	13.588	13.042	13.311	13.134	13.381
Zaanstad	4.629	4.507	4.405	4.228	4.356	5.148
Rijn- en Maasmond	105.866	105.292	102.607	104.583	105.639	108.313
Rotterdam	73.411	73.513	71.556	73.413	74.346	76.546
Schiedam	2.487	2.535	2.758	2.872	2.851	2.894
Vlaardingen	1.686	1.741	1.614	1.631	1.675	2.777
Maassluis	431	399	401	410	406	399
Overig Rijnmond	8.051	7.601	7.337	7.446	7.552	7.718
Dordrecht	3.278	3.261	3.036	2.926	3.113	3.263
Drechtsteden	5.897	5.578	5.407	5.351	5.360	5.420
Moerdijk	8.822	8.735	8.733	8.919	8.858	8.374
Scheveningen	1.803	1.931	1.767	1.615	1.477	923
waarvan Rotterdam-Rijnmond	86.066	85.788	83.666	85.772	86.830	90.333
Scheldebekken	15.447	15.264	14.869	15.041	15.112	15.913
Vlissingen	6.637	6.537	6.329	6.395	6.535	7.334
Borsele	1.632	1.561	1.586	1.641	1.684	1.709
Terneuzen	7.179	7.166	6.953	7.004	6.893	6.870
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	164.684	162.535	158.186	160.637	163.129	167.332

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-2: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per zeehaven in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Zeehavens	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	947	990	1.089	1.281	1.275	1.170
Delfzijl	584	615	700	790	742	680
Eemsmond	96	97	98	112	128	154
Harlingen	61	64	69	78	86	93
Den Helder	206	214	222	301	319	244
Noordzeekanaalgebied	2.987	3.078	3.411	3.774	4.084	4.399
Amsterdam	1.350	1.357	1.443	1.621	1.824	1.955
Beverwijk	56	56	60	73	72	72
Velsen/IJmuiden	1.143	1.248	1.489	1.637	1.699	1.705
Zaanstad	439	417	419	442	488	668
Rijn- en Maasmond	11.923	12.235	13.100	15.029	15.478	17.140
Rotterdam	8.841	9.125	9.770	11.301	11.479	12.779
Schiedam	207	214	243	266	276	296
Vlaardingen	137	142	154	173	184	265
Maassluis	39	34	36	40	44	52
Overig Rijnmond	851	838	900	1.012	1.090	1.249
Dordrecht	356	351	357	452	511	564
Drechtsteden	411	421	456	505	529	539
Moerdijk	935	949	1.037	1.149	1.239	1.303
Scheveningen	147	162	147	130	125	94
waarvan Rotterdam-Rijnmond	10.075	10.353	11.103	12.792	13.074	14.640
Scheldebekken	3.094	3.217	3.708	3.969	4.199	4.720
Vlissingen	597	608	645	697	762	911
Borsele	260	279	313	404	408	455
Terneuzen	2.236	2.330	2.750	2.868	3.029	3.354
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	18.951	19.520	21.309	24.053	25.036	27.429

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-3: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per zeehaven in 2002-2007

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	371	375	371	363	349	334
Delfzijl	130	141	142	143	141	134
Eemsmond	50	45	42	39	39	40
Harlingen	72	72	73	69	69	73
Den Helder	120	117	114	113	101	87
Noordzeekanaalgebied	764	758	755	759	736	722
Amsterdam	301	304	309	313	296	280
Beverwijk	70	65	64	67	64	60
Velsen/IJmuiden	194	191	188	189	186	185
Zaanstad	200	198	195	190	191	197
Rijn- en Maasmond	1.871	1.855	1.843	1.837	1.811	1.767
Rotterdam	924	904	887	881	867	840
Schiedam	79	79	78	75	72	72
Vlaardingen	57	57	59	58	54	52
Maassluis	23	22	21	22	22	22
Overig Rijnmond	362	363	367	372	360	344
Dordrecht	78	80	78	76	79	83
Drechtsteden	79	78	77	75	76	78
Moerdijk	230	235	239	241	240	235
Scheveningen	41	39	39	39	43	43
waarvan Rotterdam-Rijnmond	1.444	1.424	1.411	1.407	1.374	1.329
Scheldebekken	156	157	160	158	164	172
Vlissingen	63	64	65	66	69	75
Borsele	18	20	22	22	22	23
Terneuzen	75	73	73	70	72	74
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	3.162	3.143	3.129	3.116	3.060	2.994

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

2.1.1 Nadere specificatie van bedrijfsvestigingen naar Werkzame Personen klasse per zeehaven

Hieronder is het aantal bedrijfsvestigingen in een zeehaven ingedeeld naar het aantal personen werkzaam bij de betreffende bedrijven. Bedrijfsvestigingen met 1 werkzame persoon zijn alleen meegenomen indien deze op enig moment meer dan 1 werkzaam persoon kenden. Bij het opstellen van de vorige Havenmonitor is besloten de bedrijven die in de gehele reeks 1 of 0 werkzame personen kenden buiten beschouwing te laten. Deze vestigingen zijn moeilijk te controleren op hun relevantie voor de haven.

Noordelijke Zeehavens

Tabel 2-4: Delfzijl: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Delfzijl	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	15	30	28	36	12	10	130
	2003	19	33	30	37	12	11	141
	2004	11	39	34	34	13	11	142
	2005	10	36	40	34	13	11	143
	2006	10	33	35	40	13	11	141
	2007	10	35	27	37	17	9	134

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-5: Eemshaven: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Eemshaven	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	3	23	11	11	2	1	50
	2003	2	22	9	10	0	2	45
	2004	1	21	7	11	0	2	42
	2005	1	19	5	12	0	2	39
	2006	3	18	5	13	1	1	39
	2007	4	16	3	15	0	2	40

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-6: Harlingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Harlingen	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	3	38	16	13	1	1	72
	2003	2	36	19	13	1	1	72
	2004	1	36	21	13	2	1	73
	2005	2	34	19	11	3	0	69
	2006	1	32	19	13	3	0	69
	2007	2	31	19	18	2	1	73

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-7: Den Helder: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Den Helder	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	7	38	32	31	10	2	120
	2003	7	37	32	30	10	2	117
	2004	7	35	32	29	10	2	114
	2005	6	32	32	31	9	3	113
	2006	4	31	29	26	10	3	101
	2007	3	30	24	19	10	2	87

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 2-8: Amsterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Amsterdam	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	11	80	67	90	26	27	301
	2003	12	84	63	98	19	28	304
	2004	14	78	66	104	20	27	309
	2005	9	85	65	103	25	26	313
	2006	9	72	64	100	18	33	296
	2007	15	65	60	92	22	26	280

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-9: Beverwijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Beverwijk	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	3	27	28	10	2	0	70
	2003	2	27	24	10	2	0	65
	2004	1	27	23	12	1	0	64
	2005	1	29	23	13	1	0	67
	2006	2	27	21	11	2	1	64
	2007	6	19	23	11	0	1	60

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-10: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Velsen/IJmuiden	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	11	70	44	49	14	6	194
	2003	17	65	43	47	13	6	191
	2004	18	65	42	45	13	5	188
	2005	15	66	45	45	12	6	189
	2006	15	65	41	49	11	6	186
	2007	22	57	32	56	12	6	185

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-11: Zaanstad: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Zaanstad	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	10	80	43	51	7	10	200
	2003	13	78	42	48	9	9	198
	2004	12	76	38	53	8	8	195
	2005	12	81	35	49	6	8	190
	2006	11	85	31	51	6	8	191
	2007	14	73	31	63	9	8	197

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 2-12: Rotterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Rotterdam	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	12	215	202	322	68	106	924
	2003	23	198	195	318	65	105	904
	2004	30	185	188	312	68	106	887
	2005	31	183	181	308	77	103	881
	2006	29	167	181	308	83	100	867
	2007	30	152	177	296	86	100	840

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-13: Schiedam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Schiedam	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	1	16	19	34	3	7	79
	2003	3	15	20	32	5	7	79
	2004	4	14	18	31	5	7	78
	2005	4	12	16	31	6	7	75
	2006	4	10	16	29	7	7	72
	2007	3	11	14	31	7	7	72

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-14: Vlaardingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Vlaardingen	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	1	16	12	22	2	5	57
	2003	1	15	13	21	2	5	57
	2004	1	15	13	22	4	5	59
	2005	1	12	13	24	4	5	58
	2006	1	10	11	25	4	4	54
	2007	2	9	10	24	4	4	52

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-15: Maassluis: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Maassluis	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	0	6	2	14	2	0	23
	2003	0	6	2	13	1	0	22
	2004	0	6	3	12	1	0	21
	2005	0	5	5	11	1	0	22
	2006	0	5	4	12	1	0	22
	2007	0	6	3	12	1	0	22

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-16: Overig Rijnmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Overig Rijnmond	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	5	108	86	134	16	15	362
	2003	12	110	84	127	17	14	363
	2004	15	111	81	129	20	13	367
	2005	18	108	82	134	20	12	372
	2006	21	100	82	129	18	11	360
	2007	20	89	77	128	21	11	344

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 2-17: Dordrecht: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Dordrecht	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	5	19	15	28	8	4	78
	2003	4	19	17	27	10	4	80
	2004	3	19	19	25	8	5	78
	2005	4	17	16	27	8	5	76
	2006	5	16	15	30	9	5	79
	2007	5	17	17	30	10	5	83

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-18: Drechtsteden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Drechtsteden	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	5	19	9	24	7	16	79
	2003	4	18	11	22	8	16	78
	2004	3	18	12	23	8	15	77
	2005	2	17	13	23	8	14	75
	2006	1	16	15	23	8	15	76
	2007	2	15	14	25	7	15	78

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-19: Moerdijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Moerdijk	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	1	41	38	104	29	17	230
	2003	2	44	39	104	29	18	235
	2004	2	46	39	106	27	19	239
	2005	2	46	38	108	27	20	241
	2006	2	41	46	103	31	18	240
	2007	4	36	55	95	29	16	235

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-20: Scheveningen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Scheveningen	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	2	8	11	17	1	2	41
	2003	1	8	11	16	1	2	39
	2004	2	9	11	15	1	2	39
	2005	2	8	12	15	1	2	39
	2006	2	11	13	14	2	2	43
	2007	2	12	11	15	2	2	43

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Scheldebekken

Tabel 2-21: Vlissingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Vlissingen		Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	2	7	8	29	9	8	63
	2003	3	9	10	27	8	7	64
	2004	2	13	9	24	9	8	65
	2005	3	14	7	26	9	8	66
	2006	2	15	9	26	8	9	69
	2007	2	14	9	28	10	10	73

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-22: Borsele: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Borsele	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	0	1	2	9	2	4	18
	2003	0	3	2	10	1	4	20
	2004	0	4	4	9	1	4	22
	2005	0	4	4	9	1	4	22
	2006	0	5	2	10	1	4	23
	2007	0	7	2	10	1	5	25

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

Tabel 2-23: Terneuzen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2007)

Terneuzen	Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
	2002	4	15	12	29	6	9	75
	2003	5	13	13	30	3	10	73
	2004	2	14	13	31	4	9	73
	2005	1	11	15	27	7	9	70
	2006	0	13	13	28	9	9	72
	2007	1	15	14	27	7	9	73

Bron: RebelGroup/mtbs/BCI obv LISA

2.2 Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)

Binnen de bestaande onderzoeksmethode wordt een verband gelegd tussen de SBI-codes die het CBS hanteert en de functionele uitsplitsing naar zeehavengerelateerde activiteiten. Onderstaande Tabel 2-24 verduidelijkt dit verband.

Tabel 2-24: Overzicht SBI-sector-indeling en codering

Sector	Code
Knooppunt	
Vervoer	60 t/m 63
Zeevaart	6110
Binnenvaart	6120
Wegvervoer	6024.2
Spoorvervoer	6010
Pijpleiding	6030
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6322, 6340
Overslag/opslag	6311, 6312
Vestigingsplaats	
Industrie	05 t/m 45
Voedingsmiddelenindustrie	05 en 15
Aardolie-industrie	23
Chemische industrie	24
Basismetale- en metaalproductenindustrie	27 en 28
Transportmiddelenindustrie	34 en 35
Elektriciteitsproductie	40
Overig	11, 14, 20, 21, 26, 29, 37 en 45
Groothandel	50 en 51
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	71 t/m 91

Bron: RebelGroup/mtbs, op basis van CBS gegevens

In deze paragraaf wordt voor alle zeehavens aan de hand van bovenstaande sectorale indeling het belang per sector voor de drie indicatoren bepaald voor de periode 2002-2007.

2.2.1 Werkgelegenheid

Noordelijke Zeehavens

Tabel 2-25: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	1.751	1.767	1.741	1.722	1.347	1.196
Vervoer	1.452	1.478	1.451	1.416	1.055	943
Zeevaart	1.154	1.261	1.282	1.201	852	732
Binnenvaart	11	8	8	8	7	8
Wegvervoer	283	205	160	204	193	201
Spoorvervoer	4	3	3	3	3	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	136	125	111	100	76	96
Overslag/opslag	164	165	178	207	217	158
Vestigingsplaats	3.581	3.496	3.390	3.396	3.599	3.303
Industrie	2.689	2.579	2.491	2.551	2.712	2.452
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	2
Aardolie industrie	24	24	24	28	26	27
Chemische industrie	1.219	1.191	1.170	1.237	1.390	1.115
Basismetale- en metaalproductenindustrie	856	809	800	791	753	765
Transportmiddelenindustrie	308	274	229	223	216	229
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	3
Overig	283	282	268	273	325	311
Groothandel	435	470	478	459	443	430
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	458	448	421	386	445	421
Totaal	5.332	5.264	5.131	5.118	4.946	4.499

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-26: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	166	154	162	201	202	227
Vervoer	45	41	49	77	56	89
Zeevaart	1	8	16	16	16	15
Binnenvaart	1	1	1	1	1	2
Wegvervoer	42	32	31	57	37	70
Spoorvervoer	1	1	2	3	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	41	36	34	40	60	48
Overslag/opslag	79	77	80	84	87	90
Vestigingsplaats	560	483	480	457	430	439
Industrie	349	279	269	251	236	268
Voedingsmiddelenindustrie	28	2	2	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	25	26	27	26	23	25
Basismetale- en metaalproductenindustrie	47	4	0	0	1	1
Transportmiddelenindustrie	5	5	4	2	2	0
Elektriciteitsproductie	157	159	157	146	146	159
Overig	87	84	79	77	64	83
Groothandel	130	127	132	124	122	132
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	81	77	79	82	72	38
Totaal	725	637	642	658	632	665

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-27: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	369	366	347	398	453	477
Vervoer	311	310	287	337	394	418
Zeevaart	175	187	192	202	222	236
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	136	123	95	135	172	182
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	17	19	23	23	24
Overslag/opslag	39	39	41	39	36	35
Vestigingsplaats	505	498	481	439	476	565
Industrie	343	335	318	286	304	344
Voedingsmiddelenindustrie	163	153	144	134	140	148
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	9	11	13	12	14	18
Transportmiddelenindustrie	131	126	122	109	115	131
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	41	45	40	31	36	47
Groothandel	59	60	69	75	93	131
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	104	104	94	77	79	90
Totaal	874	864	828	837	929	1.041

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-28: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	285	311	322	366	367	324
Vervoer	87	118	85	33	31	18
Zeevaart	86	118	84	32	31	18
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	2	1	1	2	1	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	146	138	182	274	274	244
Overslag/opslag	53	55	56	59	62	62
Vestigingsplaats	1.596	1.535	1.454	1.529	1.373	1.148
Industrie	1.215	1.173	1.125	1.199	1.047	806
Voedingsmiddelenindustrie	112	106	108	107	106	106
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	165	164	158	170	165	142
Transportmiddelenindustrie	98	94	86	80	73	65
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	841	810	774	842	704	492
Groothandel	56	48	53	61	63	89
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	325	314	277	270	264	253
Totaal	1.881	1.846	1.776	1.895	1.740	1.471

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Tabel 2-29: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	9.157	8.700	8.018	7.889	9.033	8.583
Vervoer	5.823	5.424	4.721	4.409	5.501	5.362
Zeevaart	800	891	764	817	1.029	1.017
Binnenvaart	718	572	592	531	577	714
Wegvervoer	4.244	3.912	3.312	3.027	3.844	3.576
Spoorvervoer	61	49	53	33	51	55
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.468	1.382	1.349	1.258	1.256	1.205
Overslag/opslag	1.866	1.894	1.948	2.222	2.275	2.016
Vestigingsplaats	6.006	5.983	6.264	6.385	6.878	7.620
Industrie	3.320	3.233	3.290	3.341	3.490	3.117
Voedingsmiddelenindustrie	420	418	280	347	332	243
Aardolie industrie	159	166	167	167	167	166
Chemische industrie	1.424	1.388	1.475	1.445	1.455	1.386
Basismetale- en metaalproductenindustrie	551	547	567	538	580	399
Transportmiddelenindustrie	217	232	238	239	303	227
Elektriciteitsproductie	134	109	188	188	183	192
Overig	415	373	375	417	470	504
Groothandel	1.182	1.193	1.248	1.258	1.367	1.695
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.504	1.557	1.726	1.786	2.021	2.808
Totaal	15.163	14.683	14.282	14.274	15.911	16.203

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-30: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	84	81	86	101	111	142
Vervoer	16	16	24	45	52	64
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	0	0	0	1	1	1
Wegvervoer	15	16	24	44	52	63
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	17	18	18	17
Overslag/opslag	48	45	44	38	41	62
Vestigingsplaats	527	510	521	591	620	556
Industrie	306	295	301	369	400	342
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	1	2	1
Aardolie industrie	38	32	29	30	32	28
Chemische industrie	0	1	3	3	3	1
Basismetale- en metaalproductenindustrie	186	177	170	184	140	38
Transportmiddelenindustrie	6	8	13	14	11	9
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	76	77	87	138	213	265
Groothandel	177	176	190	195	187	178
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	45	40	30	27	34	37
Totaal	611	590	606	692	731	698

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-31: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	1.559	1.445	1.303	1.617	1.543	1.729
Vervoer	973	900	751	1.081	1.063	1.190
Zeevaart	166	168	171	171	199	275
Binnenvaart	129	118	86	130	147	139
Wegvervoer	651	593	475	757	697	760
Spoorvervoer	27	22	19	23	20	17
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	418	391	375	381	350	376
Overslag/opslag	168	155	177	156	130	162
Vestigingsplaats	12.597	12.143	11.739	11.694	11.591	11.652
Industrie	11.362	10.918	10.560	10.552	10.458	10.585
Voedingsmiddelenindustrie	96	98	105	123	120	99
Aardolie industrie	4	4	4	4	4	4
Chemische industrie	257	261	260	257	241	255
Basismetale- en metaalproductenindustrie	10.275	9.839	9.521	9.536	9.465	9.568
Transportmiddelenindustrie	110	100	66	68	69	78
Elektriciteitsproductie	214	214	214	214	214	214
Overig	406	403	390	350	345	368
Groothandel	693	718	710	678	636	597
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	541	507	469	465	498	470
Totaal	14.155	13.588	13.042	13.311	13.134	13.381

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-32: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	1.291	1.118	989	954	1.039	1.520
Vervoer	55	62	47	38	62	127
Zeevaart	14	12	13	15	38	102
Binnenvaart	1	1	0	0	0	0
Wegvervoer	41	49	34	23	24	25
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	123	80	85	85	94	124
Overslag/opslag	1.113	977	858	831	884	1.269
Vestigingsplaats	3.339	3.388	3.416	3.274	3.317	3.628
Industrie	2.548	2.571	2.568	2.466	2.513	2.755
Voedingsmiddelenindustrie	1.429	1.373	1.324	1.346	1.484	1.645
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	413	427	429	385	318	305
Basismetale- en metaalproductenindustrie	325	346	400	346	324	362
Transportmiddelenindustrie	164	158	154	160	178	190
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	217	268	261	229	209	254
Groothandel	698	714	751	719	695	704
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	94	104	97	89	110	169
Totaal	4.629	4.507	4.405	4.228	4.356	5.148

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 2-33: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	47.869	48.233	46.692	48.942	50.700	53.553
Vervoer	31.299	32.234	30.685	32.759	34.349	36.847
Zeevaart	3.639	3.774	3.709	3.690	3.628	3.275
Binnenvaart	6.134	5.974	5.871	5.978	5.766	6.352
Wegvervoer	20.426	21.509	20.077	22.167	24.122	26.423
Spoorvervoer	1.027	907	962	858	770	738
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	7.988	7.786	7.783	7.786	7.916	8.154
Overslag/opslag	8.583	8.214	8.224	8.398	8.435	8.552
Vestigingsplaats	25.542	25.281	24.864	24.471	23.647	22.993
Industrie	18.278	18.233	17.865	17.245	16.270	15.749
Voedingsmiddelenindustrie	2.242	2.224	2.415	2.612	2.622	2.654
Aardolie industrie	3.127	3.133	3.140	3.090	3.051	3.176
Chemische industrie	5.056	4.931	4.874	4.892	4.770	4.520
Basismetale- en metaalproductenindustrie	1.736	1.543	1.269	1.120	1.167	1.307
Transportmiddelenindustrie	1.530	1.494	1.268	1.039	1.042	1.062
Elektriciteitsproductie	1.919	2.086	2.114	1.847	1.730	1.747
Overig	2.670	2.824	2.787	2.646	1.890	1.285
Groothandel	3.376	3.267	3.351	3.485	3.531	3.360
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3.889	3.781	3.649	3.741	3.847	3.884
Totaal	73.411	73.513	71.556	73.413	74.346	76.546

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-34: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	225	195	159	148	152	181
Vervoer	28	44	22	12	8	7
Zeevaart	4	3	3	3	2	2
Binnenvaart	2	5	2	1	1	1
Wegvervoer	21	35	16	8	6	4
Spoorvervoer	1	1	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	187	141	128	126	134	165
Overslag/opslag	11	11	10	10	10	10
Vestigingsplaats	2.262	2.340	2.599	2.724	2.699	2.713
Industrie	1.141	1.113	1.097	1.082	1.119	1.188
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	36	72	72	71
Aardolie industrie	4	4	4	2	0	0
Chemische industrie	86	86	43	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	342	357	355	335	328	339
Transportmiddelenindustrie	321	290	268	262	287	290
Elektriciteitsproductie	36	48	59	59	59	53
Overig	352	328	333	353	375	435
Groothandel	480	483	630	697	638	604
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	641	744	873	946	942	922
Totaal	2.487	2.535	2.758	2.872	2.851	2.894

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-35: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	575	640	519	635	728	1.767
Vervoer	318	378	198	243	334	1.465
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	40	57	31	40	37	131
Wegvervoer	277	318	166	202	293	1.311
Spoorvervoer	1	2	1	1	3	23
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	62	65	63	72	66	50
Overslag/opslag	195	197	259	320	329	253
Vestigingsplaats	1.111	1.101	1.095	997	947	1.010
Industrie	894	890	878	770	704	769
Voedingsmiddelenindustrie	188	188	181	127	78	77
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	34	32	57	57	56	88
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	438	447	455	465	489	527
Transportmiddelenindustrie	172	167	128	57	23	22
Elektriciteitsproductie	0	0	8	15	12	10
Overig	63	57	51	50	48	47
Groothandel	180	174	179	189	206	204
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	37	38	38	39	37	37
Totaal	1.686	1.741	1.614	1.631	1.675	2.777

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-36: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	148	121	125	125	127	135
Vervoer	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	148	121	125	125	127	135
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	283	278	276	285	279	264
Industrie	175	169	169	169	178	186
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	111	104	103	103	110	115
Transportmiddelenindustrie	3	2	2	2	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	61	63	64	64	66	68
Groothandel	42	38	36	37	32	27
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	67	71	72	80	70	52
Totaal	431	399	401	410	406	399

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-37: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	3.226	3.210	3.294	3.303	3.330	3.474
Vervoer	513	465	448	469	483	465
Zeevaart	513	465	448	469	483	465
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.414	2.381	2.451	2.471	2.485	2.578
Overslag/opslag	299	365	395	363	362	431
Vestigingsplaats	4.826	4.391	4.044	4.143	4.223	4.244
Industrie	2.094	1.555	1.161	1.191	1.188	1.172
Voedingsmiddelenindustrie	127	111	107	101	98	97
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	82	81	64	34	20	20
Basismetale- en metaalproductenindustrie	617	533	546	685	745	737
Transportmiddelenindustrie	897	497	110	79	82	97
Elektriciteitsproductie	0	25	63	74	48	26
Overig	372	309	273	219	197	196
Groothandel	2.353	2.437	2.492	2.591	2.690	2.717
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	379	399	391	362	345	356
Totaal	8.051	7.601	7.337	7.446	7.552	7.718

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 2-38: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	729	774	724	697	740	795
Vervoer	354	324	282	258	216	225
Zeevaart	168	174	164	127	103	134
Binnenvaart	39	39	33	30	34	28
Wegvervoer	144	109	82	100	78	62
Spoorvervoer	3	3	2	2	2	1
Pijpleiding	0	-	-	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	251	275	273	272	332	346
Overslag/opslag	124	176	169	167	193	225
Vestigingsplaats	2.550	2.487	2.312	2.229	2.373	2.468
Industrie	1.842	1.786	1.663	1.639	1.785	1.852
Voedingsmiddelenindustrie	119	117	109	105	147	180
Aardolie industrie	96	103	113	115	114	115
Chemische industrie	1.416	1.337	1.194	1.137	1.189	1.176
Basismetale- en metaalproductenindustrie	40	39	37	33	31	44
Transportmiddelenindustrie	74	73	77	82	111	141
Elektriciteitsproductie	0	-	-	0	0	0
Overig	99	118	135	169	195	197
Groothandel	382	309	272	254	264	288
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	327	393	378	336	325	328
Totaal	3.278	3.261	3.036	2.926	3.113	3.263

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-39:Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	66	118	108	111	123	101
Vervoer	26	68	49	53	47	0
Zeevaart	26	68	49	53	47	0
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	11	11	14	44	77
Overslag/opslag	29	39	49	44	32	25
Vestigingsplaats	5.831	5.460	5.299	5.241	5.238	5.319
Industrie	4.800	4.549	4.418	4.355	4.303	4.369
Voedingsmiddelenindustrie	211	209	208	208	205	201
Aardolie industrie	57	57	62	66	69	74
Chemische industrie	239	224	221	223	227	227
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.692	1.600	1.584	1.532	1.561	1.623
Transportmiddelenindustrie	1.817	1.700	1.621	1.668	1.600	1.573
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	786	760	723	660	643	672
Groothandel	978	851	820	821	863	879
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	53	61	61	65	72	72
Totaal	5.897	5.578	5.407	5.351	5.360	5.420

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-40:Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	2.169	2.003	2.005	2.311	2.249	1.793
Vervoer	399	301	269	387	412	399
Zeevaart	9	8	4	4	4	4
Binnenvaart	12	10	9	12	14	13
Wegvervoer	377	284	255	371	394	382
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	769	678	702	870	819	627
Overslag/opslag	1.002	1.024	1.034	1.055	1.018	767
Vestigingsplaats	6.653	6.732	6.728	6.608	6.609	6.581
Industrie	3.481	3.500	3.482	3.360	3.347	3.247
Voedingsmiddelenindustrie	15	15	13	12	11	11
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	1
Chemische industrie	1.094	1.103	1.120	1.139	1.170	1.155
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.212	1.175	1.212	1.058	1.023	1.038
Transportmiddelenindustrie	64	87	80	74	73	77
Elektriciteitsproductie	59	60	65	77	64	59
Overig	1.039	1.060	992	1.001	1.006	906
Groothandel	2.184	2.187	2.192	2.204	2.240	2.284
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	988	1.046	1.054	1.044	1.022	1.050
Totaal	8.822	8.735	8.733	8.919	8.858	8.374

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-41: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	941	1.089	937	793	710	143
Vervoer	920	1.069	917	772	688	121
Zeevaart	246	381	250	119	121	117
Binnenvaart	82	56	66	47	44	0
Wegvervoer	564	609	577	584	505	4
Spoorvervoer	29	24	24	22	18	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	18	16	17	21
Overslag/opslag	0	1	2	6	6	2
Vestigingsplaats	862	842	830	822	767	781
Industrie	416	403	387	365	339	374
Voedingsmiddelenindustrie	397	385	372	354	333	363
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	17	15	12	8	5	11
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	2	3	3	3	1	1
Groothandel	306	301	290	286	290	299
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	140	138	154	172	138	108
Totaal	1.803	1.931	1.767	1.615	1.477	923

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Tabel 2-42: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	3.068	3.286	3.178	3.257	3.365	4.046
Vervoer	2.112	2.351	2.163	2.239	2.285	2.815
Zeevaart	24	19	10	8	14	19
Binnenvaart	168	167	124	143	123	167
Wegvervoer	1.912	2.156	2.021	2.082	2.141	2.621
Spoorvervoer	7	9	8	7	8	9
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	776	773	759	740	809	984
Overslag/opslag	180	163	256	279	271	247
Vestigingsplaats	3.568	3.251	3.152	3.138	3.171	3.289
Industrie	3.268	2.936	2.814	2.785	2.812	2.926
Voedingsmiddelenindustrie	24	25	44	44	50	78
Aardolie industrie	0	-	-	0	0	0
Chemische industrie	787	786	746	712	719	752
Basismetale- en metaalproductenindustrie	968	931	920	950	944	962
Transportmiddelenindustrie	1.150	1.145	1.053	1.031	1.040	1.003
Elektriciteitsproductie	0	0	0	1	3	0
Overig	339	49	51	47	57	131
Groothandel	37	34	29	29	29	38
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	264	281	309	324	330	325
Totaal	6.637	6.537	6.329	6.395	6.535	7.334

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-43: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	356	318	337	366	325	314
Vervoer	5	3	2	35	1	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	1	1	0	1	0	0
Wegvervoer	5	2	2	34	1	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	26	24	27	29	25	14
Overslag/opslag	325	292	308	303	300	300
Vestigingsplaats	1.276	1.243	1.249	1.275	1.359	1.395
Industrie	1.181	1.144	1.143	1.166	1.241	1.274
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	351	336	367	381	408	407
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	46	40	32	31	33	40
Transportmiddelenindustrie	200	197	208	243	281	306
Elektriciteitsproductie	584	570	537	511	520	520
Overig	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	2	9	10	13	13
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	96	98	97	100	105	108
Totaal	1.632	1.561	1.586	1.641	1.684	1.709

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-44: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	2.130	2.244	1.973	2.071	1.879	1.860
Vervoer	1.414	1.584	1.322	1.374	1.160	1.243
Zeevaart	16	19	23	24	24	26
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	1.394	1.561	1.294	1.346	1.131	1.212
Spoorvervoer	3	4	4	4	5	5
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	495	442	448	487	505	416
Overslag/opslag	222	219	203	210	215	201
Vestigingsplaats	5.049	4.921	4.980	4.933	5.014	5.010
Industrie	4.639	4.468	4.547	4.538	4.597	4.620
Voedingsmiddelenindustrie	489	477	481	477	451	434
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3.519	3.368	3.401	3.386	3.419	3.332
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	215	223	232	241	253	264
Transportmiddelenindustrie	147	135	131	132	128	137
Elektriciteitsproductie	38	38	38	38	40	40
Overig	231	228	265	264	307	413
Groothandel	203	195	186	181	178	151
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	208	259	247	214	239	239
Totaal	7.179	7.166	6.953	7.004	6.893	6.870

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

2.2.2 Toegevoegde Waarde

Noordelijke Zeehavens

Tabel 2-45: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	230,4	249,4	296,5	337,0	248,5	211,0
Vervoer	175,3	197,0	242,0	272,7	181,5	141,0
Zeevaart	159,7	185,5	233,0	261,1	169,8	128,3
Binnenvaart	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Wegvervoer	14,9	10,9	8,5	11,1	11,1	12,1
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	28,6	26,0	24,4	24,8	21,1	31,7
Overslag/opslag	26,6	26,4	30,1	39,5	45,9	38,3
Vestigingsplaats	353,6	365,9	404,0	453,0	493,2	468,8
Industrie	292,1	301,5	337,0	388,3	425,0	400,8
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2
Aardolie industrie	6,2	7,8	9,8	15,8	11,9	13,3
Chemische industrie	147,6	144,0	152,5	171,3	187,3	170,2
Basismetale- en metaalproductenindustrie	69,8	78,5	102,9	110,1	108,2	103,4
Transportmiddelenindustrie	14,2	14,4	11,6	12,4	13,4	13,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	1,3
Overig	54,2	56,8	60,2	78,7	103,8	98,6
Groothandel	30,1	32,1	34,6	35,5	36,5	36,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31,5	32,3	32,4	29,2	31,8	31,1
Totaal	584,1	615,3	700,5	790,1	741,7	679,8

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-46: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	14,0	13,3	15,4	20,2	23,6	27,9
Vervoer	2,5	2,7	4,2	6,3	5,0	6,8
Zeevaart	0,1	1,0	2,5	3,0	2,7	2,2
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2
Wegvervoer	2,2	1,7	1,6	3,1	2,1	4,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,6	3,9	3,9	5,2	8,6	8,3
Overslag/opslag	6,9	6,7	7,3	8,6	10,0	12,8
Vestigingsplaats	82,2	83,4	82,7	91,7	104,7	125,8
Industrie	68,0	69,7	67,8	76,2	89,4	112,0
Voedingsmiddelenindustrie	2,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	3,7	4,1	4,9	5,1	5,1	5,5
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2,5	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Elektriciteitsproductie	54,9	60,3	57,5	65,7	78,9	100,0
Overig	4,6	4,7	5,1	5,2	5,3	6,5
Groothandel	8,0	7,8	8,6	8,6	9,0	10,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,2	5,9	6,3	6,8	6,4	3,7
Totaal	96,2	96,8	98,1	111,8	128,4	153,7

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-47: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	35,5	37,3	43,0	54,4	58,0	58,5
Vervoer	27,8	29,9	34,7	44,7	47,5	46,2
Zeevaart	20,6	23,4	29,7	37,3	37,6	35,2
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	7,2	6,5	5,1	7,3	9,9	11,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,9	2,5	3,0	4,1	4,5	5,6
Overslag/opslag	4,9	4,8	5,3	5,7	5,9	6,7
Vestigingsplaats	25,3	26,5	25,8	24,0	28,1	34,6
Industrie	16,3	17,1	15,8	14,4	16,7	19,3
Voedingsmiddelenindustrie	9,2	9,2	8,4	7,4	8,7	10,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,4	0,5	0,6	0,6	0,7	0,9
Transportmiddelenindustrie	4,7	5,2	4,8	4,7	5,3	5,1
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	2,1	2,3	2,0	1,6	2,0	2,8
Groothandel	3,3	3,4	4,2	4,8	6,2	9,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5,7	5,9	5,9	4,9	5,1	6,1
Totaal	60,8	63,7	68,8	78,4	86,1	93,1

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-48: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	39,7	45,2	50,3	59,5	67,4	71,3
Vervoer	14,6	21,3	18,7	8,5	10,5	9,7
Zeevaart	14,5	21,2	18,6	8,4	7,5	3,8
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	5,9
Wegvervoer	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19,8	18,5	25,8	44,1	48,8	51,9
Overslag/opslag	5,3	5,5	5,9	7,0	8,1	9,7
Vestigingsplaats	166,2	169,0	171,7	241,3	251,8	172,3
Industrie	129,2	133,3	137,6	204,9	212,9	130,6
Voedingsmiddelenindustrie	7,1	6,6	5,8	5,4	5,5	5,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,9	6,8	6,9	8,2	8,2	7,1
Transportmiddelenindustrie	2,6	2,8	2,5	2,5	2,5	2,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	112,6	117,1	122,4	188,9	196,7	115,1
Groothandel	3,2	2,7	3,2	3,9	4,3	6,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	33,9	33,0	30,9	32,4	34,6	35,3
Totaal	205,9	214,2	222,0	300,8	319,2	243,5

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Tabel 2-49: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	808,4	793,0	795,2	905,4	1.064,0	1.098,5
Vervoer	362,8	360,7	336,3	354,3	440,6	424,9
Zeevaart	99,3	117,6	124,7	159,4	184,2	160,0
Binnenvaart	37,2	33,2	32,9	28,5	32,8	45,7
Wegvervoer	223,1	207,2	175,8	164,7	220,6	215,9
Spoorvervoer	3,2	2,6	2,8	1,8	3,0	3,3
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	197,2	183,3	188,8	199,4	220,8	252,4
Overslag/opslag	248,3	249,0	270,1	351,7	402,6	421,2
Vestigingsplaats	541,4	564,4	647,6	715,4	760,4	856,1
Industrie	347,5	366,3	428,9	483,6	495,4	501,4
Voedingsmiddelenindustrie	37,4	37,3	28,0	35,0	33,6	24,0
Aardolie industrie	40,9	54,3	67,7	95,8	76,7	81,1
Chemische industrie	186,1	196,5	236,7	244,3	254,7	271,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	30,4	30,1	33,8	34,2	38,4	23,9
Transportmiddelenindustrie	3,9	4,8	4,7	5,2	7,3	5,3
Elektriciteitsproductie	24,7	21,9	36,4	44,7	52,2	63,7
Overig	24,0	21,5	21,7	24,5	32,5	31,7
Groothandel	92,7	92,4	102,1	109,4	125,5	161,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	101,2	105,6	116,6	122,4	139,4	193,7
Totaal	1.349,8	1.357,4	1.442,7	1.620,8	1.824,4	1.954,7

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-50: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	9,5	8,9	9,3	10,8	12,7	19,0
Vervoer	0,8	0,9	1,3	2,5	3,1	4,1
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3
Wegvervoer	0,8	0,8	1,3	2,4	3,0	3,8
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3,0	2,8	2,6	3,1	3,4	3,9
Overslag/opslag	5,7	5,2	5,4	5,2	6,2	11,0
Vestigingsplaats	46,2	46,8	50,6	62,7	59,7	52,7
Industrie	31,0	32,0	35,0	45,5	40,8	32,6
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Aardolie industrie	9,7	10,5	11,8	17,2	14,6	13,7
Chemische industrie	0,0	0,2	1,0	1,1	1,0	0,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11,0	10,4	10,4	12,4	9,8	2,7
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	10,1	10,6	11,2	14,2	14,8	15,4
Groothandel	10,6	10,6	12,1	13,2	13,4	13,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,6	4,3	3,6	3,9	5,5	6,8
Totaal	55,7	55,7	59,9	73,5	72,4	71,6

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-51: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	142,8	135,1	136,8	168,7	170,7	211,4
Vervoer	61,9	60,4	57,5	81,0	83,2	95,7
Zeevaart	19,5	21,0	26,4	31,6	33,7	41,0
Binnenvaart	6,7	6,8	4,8	7,0	8,4	7,8
Wegvervoer	34,3	31,4	25,2	41,2	40,0	45,9
Spoorvervoer	1,4	1,2	1,0	1,2	1,1	1,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	61,3	56,6	57,3	65,9	67,3	86,1
Overslag/opslag	19,7	18,1	22,0	21,8	20,2	29,6
Vestigingsplaats	999,9	1.112,6	1.352,7	1.468,7	1.527,9	1.494,0
Industrie	919,0	1.031,7	1.270,2	1.385,0	1.442,6	1.409,9
Voedingsmiddelenindustrie	7,0	7,0	6,8	7,6	7,9	6,5
Aardolie industrie	1,0	1,3	1,6	2,3	1,8	2,0
Chemische industrie	26,5	33,2	43,9	43,7	39,9	46,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	748,1	850,2	1.087,2	1.186,0	1.226,2	1.158,9
Transportmiddelenindustrie	3,4	3,6	2,4	2,7	2,9	3,2
Elektriciteitsproductie	87,5	95,4	91,7	112,6	135,2	157,3
Overig	45,5	41,0	36,5	30,2	28,7	35,1
Groothandel	41,2	42,7	44,9	45,5	45,1	43,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	39,7	38,2	37,6	38,2	40,3	40,4
Totaal	1.142,7	1.247,7	1.489,5	1.637,5	1.698,7	1.705,4

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-52: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	172,2	147,5	139,9	153,6	186,1	323,6
Vervoer	3,8	4,2	3,7	3,9	8,0	17,5
Zeevaart	1,6	1,5	1,9	2,7	6,4	15,2
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,8
Wegvervoer	2,1	2,6	1,8	1,2	1,4	1,5
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15,7	10,1	11,3	12,8	15,6	24,7
Overslag/opslag	152,7	133,3	124,8	136,9	162,4	281,4
Vestigingsplaats	266,4	269,3	279,4	288,6	302,2	343,9
Industrie	222,2	223,2	228,1	236,5	247,1	280,0
Voedingsmiddelenindustrie	150,5	146,3	144,4	159,6	173,0	196,8
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	25,1	26,8	29,7	27,1	24,3	25,1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	22,7	23,9	28,9	27,3	26,7	30,0
Transportmiddelenindustrie	5,2	5,2	4,9	5,6	7,0	7,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	18,7	21,1	20,2	16,9	16,1	20,8
Groothandel	39,4	40,3	45,0	45,9	46,9	49,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,8	5,8	6,3	6,2	8,2	14,6
Totaal	438,7	416,8	419,3	442,2	488,3	667,5

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 2-53: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	5.201,6	5.144,5	5.347,7	6.053,9	6.579,8	7.516,9
Vervoer	2.146,9	2.234,6	2.277,2	2.540,0	2.643,0	2.725,9
Zeevaart	543,1	598,9	727,6	865,4	780,8	619,4
Binnenvaart	318,0	346,9	326,8	320,8	330,0	361,7
Wegvervoer	1.073,8	1.139,2	1.065,8	1.205,6	1.384,5	1.595,8
Spoorvervoer	54,0	48,0	51,0	46,7	44,2	44,6
Pijpleiding	158,0	101,5	106,0	101,5	103,5	104,5
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.406,2	1.353,4	1.427,1	1.615,7	1.822,6	2.238,2
Overslag/opslag	1.648,5	1.556,5	1.643,4	1.898,3	2.114,1	2.552,7
Vestigingsplaats	3.639,2	3.980,8	4.422,2	5.246,8	4.899,4	5.262,0
Industrie	3.066,5	3.419,1	3.835,5	4.616,8	4.226,4	4.565,3
Voedingsmiddelenindustrie	218,2	218,9	255,1	298,9	293,9	316,1
Aardolie industrie	1.007,7	1.282,5	1.593,1	2.218,9	1.755,2	1.942,1
Chemische industrie	1.215,4	1.224,5	1.327,0	1.417,5	1.471,8	1.523,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	97,4	85,3	72,3	71,5	77,6	109,6
Transportmiddelenindustrie	52,6	58,2	49,6	43,5	47,4	47,5
Elektriciteitsproductie	346,0	410,1	399,5	428,7	481,9	566,5
Overig	129,3	139,5	138,8	137,8	98,6	59,4
Groothandel	266,4	257,0	278,6	304,5	323,2	319,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	306,2	304,7	308,2	325,5	349,8	377,6
Totaal	8.840,8	9.125,4	9.770,0	11.300,7	11.479,2	12.778,9

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-54: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	35,1	27,9	25,7	28,2	32,7	46,7
Vervoer	1,8	2,7	1,6	1,1	0,9	0,9
Zeevaart	0,5	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4
Binnenvaart	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,3
Wegvervoer	1,1	1,9	0,8	0,4	0,3	0,3
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	31,5	23,5	22,4	25,1	29,6	43,4
Overslag/opslag	1,8	1,7	1,7	2,0	2,2	2,4
Vestigingsplaats	171,6	185,7	217,2	238,0	243,7	249,6
Industrie	81,1	87,0	87,2	87,4	95,6	103,3
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	4,5	9,6	9,2	9,7
Aardolie industrie	1,3	1,6	1,8	1,1	0,0	0,0
Chemische industrie	17,2	18,7	10,5	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20,6	22,1	24,1	24,9	26,1	26,9
Transportmiddelenindustrie	12,1	12,6	11,1	11,9	14,6	14,4
Elektriciteitsproductie	6,5	9,4	11,2	13,7	16,4	17,2
Overig	23,4	22,6	24,1	26,2	29,2	35,1
Groothandel	42,3	42,3	60,8	72,4	68,4	66,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	48,3	56,5	69,1	78,3	79,7	80,4
Totaal	206,7	213,6	242,9	266,2	276,4	296,3

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-55: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	63,3	67,1	67,6	89,0	104,0	169,3
Vervoer	16,7	20,3	10,6	13,2	19,2	88,0
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	2,1	3,3	1,7	2,1	2,1	7,5
Wegvervoer	14,6	16,9	8,8	11,0	16,8	79,2
Spoorvervoer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	1,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11,1	11,6	11,8	15,2	15,4	13,9
Overslag/opslag	35,6	35,2	45,2	60,6	69,4	67,3
Vestigingsplaats	73,9	74,9	86,5	83,6	79,7	95,4
Industrie	58,7	60,0	70,3	65,5	58,9	74,1
Voedingsmiddelenindustrie	17,7	17,6	18,3	11,8	5,9	6,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	4,8	6,0	15,0	14,4	12,6	24,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	23,4	23,6	25,1	28,3	30,9	33,3
Transportmiddelenindustrie	6,1	6,8	5,2	2,5	1,0	0,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	1,4	3,4	3,3	3,2
Overig	6,8	6,0	5,3	5,1	5,2	5,3
Groothandel	12,7	12,3	13,5	15,3	17,8	18,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,5	2,6	2,7	2,9	2,9	3,0
Totaal	137,2	141,9	154,1	172,6	183,7	264,6

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-56: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	25,8	20,8	22,6	25,7	29,8	38,5
Vervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	1,9
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	1,9
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	25,8	20,8	22,6	25,7	28,9	36,6
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	13,4	13,3	13,7	14,8	14,3	13,1
Industrie	8,4	8,4	8,7	9,3	9,3	8,9
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,0	4,6	4,8	5,3	5,8	6,1
Transportmiddelenindustrie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	3,3	3,8	3,9	3,9	3,4	2,7
Groothandel	2,9	2,6	2,6	2,8	2,6	2,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,2	2,2	2,4	2,7	2,4	1,9
Totaal	39,2	34,1	36,3	40,5	44,2	51,6

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-57: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	553,0	547,5	606,5	696,4	757,2	907,3
Vervoer	76,5	73,7	87,8	110,0	104,8	89,9
Zeevaart	76,5	73,7	87,8	110,0	103,8	87,9
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	2,0
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	434,6	423,3	460,0	524,8	585,4	723,9
Overslag/opslag	42,0	50,5	58,7	61,7	66,9	93,5
Vestigingsplaats	297,6	290,3	293,0	315,8	333,2	341,5
Industrie	112,0	98,1	86,6	91,0	88,7	84,4
Voedingsmiddelenindustrie	7,9	7,5	7,8	7,1	7,8	8,9
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	16,4	17,5	15,5	8,9	5,9	6,0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	32,0	27,5	28,9	39,4	44,6	44,1
Transportmiddelenindustrie	34,1	21,6	4,5	3,5	3,8	4,5
Elektriciteitsproductie	0,0	4,9	11,8	17,1	13,2	8,3
Overig	21,6	19,1	18,1	15,0	13,2	12,6
Groothandel	155,4	160,9	174,6	193,2	212,4	222,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	30,3	31,3	31,8	31,6	32,1	34,8
Totaal	850,7	837,8	899,5	1.012,2	1.090,4	1.248,8

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 2-58:Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	88,0	98,2	103,7	109,9	124,6	154,1
Vervoer	36,0	37,0	40,0	38,2	29,6	31,9
Zeevaart	26,2	28,8	33,7	31,0	23,1	26,5
Binnenvaart	2,0	2,3	1,8	1,6	1,9	1,6
Wegvervoer	7,6	5,8	4,4	5,5	4,5	3,7
Spoorvervoer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	37,1	40,2	42,2	47,5	64,4	79,9
Overslag/opslag	14,9	21,1	21,5	24,2	30,6	42,3
Vestigingsplaats	268,4	252,4	253,8	342,2	386,3	409,5
Industrie	219,1	202,7	205,6	296,4	339,2	358,8
Voedingsmiddelenindustrie	5,3	4,8	5,8	4,6	7,5	10,0
Aardolie industrie	24,6	33,7	45,6	65,7	52,2	56,2
Chemische industrie	177,0	151,0	139,5	208,1	255,2	265,6
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	2,5
Transportmiddelenindustrie	2,2	2,4	2,5	2,9	4,4	5,5
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	8,1	8,9	10,4	13,2	18,3	19,0
Groothandel	26,5	21,3	19,7	19,5	21,1	23,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	22,8	28,4	28,4	26,2	26,1	27,1
Totaal	356,4	350,6	357,4	452,1	510,9	563,6

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-59: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	10,1	18,6	19,2	23,3	26,9	27,0
Vervoer	4,0	11,2	10,1	13,0	10,6	0,2
Zeevaart	4,0	11,2	10,1	13,0	10,5	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,1	2,0	2,0	2,9	10,4	21,5
Overslag/opslag	4,1	5,4	7,1	7,4	5,9	5,3
Vestigingsplaats	400,8	402,4	436,8	481,8	501,8	511,8
Industrie	324,0	334,5	367,4	407,6	419,1	424,8
Voedingsmiddelenindustrie	25,2	25,3	25,6	27,4	26,1	27,3
Aardolie industrie	18,2	23,1	31,2	47,0	39,4	44,9
Chemische industrie	29,1	24,7	25,4	33,4	33,3	33,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	126,8	134,7	168,9	180,0	194,7	191,4
Transportmiddelenindustrie	66,3	71,4	65,1	73,7	79,0	75,7
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	58,4	55,3	51,2	46,1	46,5	51,9
Groothandel	72,7	63,2	64,4	68,6	76,4	80,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,1	4,7	4,9	5,6	6,3	6,2
Totaal	410,9	421,0	456,0	505,1	528,8	538,8

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-60: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	191,4	176,2	186,8	240,2	255,3	233,7
Vervoer	21,5	16,6	14,7	21,6	24,1	24,4
Zeevaart	1,1	1,0	0,6	0,7	0,7	0,6
Binnenvaart	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	0,7
Wegvervoer	19,8	15,0	13,6	20,2	22,6	23,1
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	84,1	73,1	79,9	112,1	117,2	106,9
Overslag/opslag	85,8	86,5	92,1	106,5	114,0	102,4
Vestigingsplaats	743,2	772,8	850,0	908,8	983,9	1.069,8
Industrie	458,3	483,0	544,6	587,2	643,1	703,9
Voedingsmiddelenindustrie	1,8	1,8	1,7	1,6	1,5	1,6
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Chemische industrie	302,8	321,9	375,2	402,4	445,3	514,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	63,7	62,9	71,3	70,2	71,6	71,8
Transportmiddelenindustrie	1,2	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0
Elektriciteitsproductie	13,8	15,4	16,2	23,5	23,4	25,1
Overig	74,9	79,0	78,4	87,6	99,3	89,0
Groothandel	164,9	165,2	175,9	187,6	201,3	212,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	120,0	124,6	129,5	134,0	139,5	153,3
Totaal	934,6	949,0	1.036,8	1.149,0	1.239,1	1.303,4

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-61: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	63,2	80,8	71,8	57,7	54,0	19,6
Vervoer	60,6	78,4	69,3	54,7	50,4	15,4
Zeevaart	25,2	41,6	33,8	19,2	17,9	15,2
Binnenvaart	4,2	3,3	3,7	2,5	2,5	0,0
Wegvervoer	29,7	32,2	30,6	31,8	29,0	0,2
Spoorvervoer	1,5	1,3	1,3	1,2	1,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,6	2,3	2,2	2,2	2,6	3,9
Overslag/opslag	0,0	0,1	0,3	0,8	1,0	0,3
Vestigingsplaats	83,7	81,3	75,0	72,6	71,1	74,7
Industrie	54,6	52,4	44,1	39,0	37,4	41,2
Voedingsmiddelenindustrie	54,0	51,8	43,7	38,7	37,2	40,8
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transportmiddelenindustrie	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Groothandel	21,6	21,2	21,7	22,8	24,9	26,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7,6	7,7	9,1	10,7	8,9	7,0
Totaal	146,9	162,1	146,8	130,2	125,1	94,3

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Tabel 2-62: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	283,1	291,9	300,7	331,0	378,8	510,7
Vervoer	112,5	126,8	116,2	122,7	132,7	171,3
Zeevaart	2,9	2,4	1,6	1,5	2,3	2,8
Binnenvaart	8,7	9,7	6,9	7,7	7,0	9,7
Wegvervoer	100,5	114,2	107,3	113,2	122,9	158,3
Spoorvervoer	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	144,1	141,8	146,8	162,0	196,6	285,4
Overslag/opslag	26,5	23,4	37,8	46,3	49,5	54,0
Vestigingsplaats	313,9	315,8	344,7	366,3	383,3	400,4
Industrie	291,2	291,5	317,0	336,3	352,0	368,0
Voedingsmiddelenindustrie	1,2	1,3	2,1	2,0	2,6	4,7
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	146,1	144,4	152,9	158,4	162,2	179,5
Basismetale- en metaalproductenindustrie	73,5	82,8	105,9	116,0	118,8	114,2
Transportmiddelenindustrie	51,5	58,9	51,9	55,9	63,0	59,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,1	0,8	0,0
Overig	18,9	4,0	4,1	3,8	4,5	10,4
Groothandel	2,3	2,1	1,9	2,0	2,1	2,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20,5	22,3	25,9	28,0	29,2	29,4
Totaal	597,0	607,8	645,5	697,4	762,1	911,1

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-63:Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	65,4	58,9	67,6	76,8	81,0	93,9
Vervoer	0,3	0,2	0,1	1,9	0,1	0,0
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	0,3	0,1	0,1	1,9	0,1	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,7	4,3	5,1	6,2	6,0	4,0
Overslag/opslag	60,4	54,4	62,3	68,7	75,0	89,9
Vestigingsplaats	195,1	219,9	245,4	327,0	326,8	360,9
Industrie	187,6	212,2	236,9	318,0	317,0	350,4
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	81,9	99,6	134,8	198,0	170,0	180,3
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,2	3,0	2,3	2,4	2,7	3,4
Transportmiddelenindustrie	6,2	7,0	7,0	9,0	11,7	12,4
Elektriciteitsproductie	96,3	102,6	92,8	108,5	132,6	154,3
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	0,0	0,1	0,6	0,7	1,0	1,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7,4	7,6	7,9	8,3	8,9	9,4
Totaal	260,4	278,8	313,0	403,8	407,8	454,8

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-64:Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2007 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	216,5	214,5	207,8	241,2	255,6	268,2
Vervoer	77,0	87,3	75,6	81,7	72,9	81,0
Zeevaart	3,6	4,4	6,7	8,2	7,6	7,1
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,4
Wegvervoer	73,3	82,7	68,7	73,2	64,9	73,2
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	96,8	85,8	91,8	112,6	129,5	127,5
Overslag/opslag	42,6	41,5	40,4	46,9	53,2	59,6
Vestigingsplaats	2.019,9	2.115,9	2.542,1	2.626,5	2.773,4	3.085,5
Industrie	1.991,4	2.083,3	2.509,3	2.594,8	2.738,4	3.051,1
Voedingsmiddelenindustrie	44,5	43,9	45,2	48,1	43,9	44,8
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	1.905,2	1.996,0	2.414,2	2.491,4	2.629,0	2.928,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12,2	13,9	18,2	21,0	22,8	22,6
Transportmiddelenindustrie	3,4	3,6	3,3	3,7	4,0	4,1
Elektriciteitsproductie	9,0	9,8	9,4	11,7	14,6	17,0
Overig	17,1	16,2	19,0	18,9	24,2	34,2
Groothandel	13,4	12,9	13,0	13,6	14,1	12,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15,1	19,7	19,8	18,1	20,8	21,7
Totaal	2.236,4	2.330,5	2.749,9	2.867,7	3.029,0	3.353,7

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

2.2.3 Bedrijfsvestigingen

Noordelijke Zeehavens

Tabel 2-65: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	51	59	60	64	61	55
Vervoer	23	31	33	34	32	29
Zeevaart	23	31	33	34	32	29
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	14	14	13	14	13	13
Overslag/opslag	14	14	15	16	16	13
Vestigingsplaats	79	82	82	80	80	80
Industrie	44	45	46	48	51	54
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	16	16	16	16	16	16
Basismetale- en metaalproductenindustrie	8	8	8	9	9	9
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	8
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	1
Overig	12	13	14	15	17	17
Groothandel	15	17	18	16	14	12
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20	20	18	16	16	14
Totaal	130	141	142	143	141	134

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-66: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	18	18	18	17	17	18
Vervoer	0	1	1	1	1	1
Zeevaart	0	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8	8	8	7	8	9
Overslag/opslag	10	9	9	9	8	8
Vestigingsplaats	32	27	24	22	22	22
Industrie	17	15	14	12	11	12
Voedingsmiddelenindustrie	2	1	1	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	1	1
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2	1	0	0	1	1
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	0
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2
Overig	8	8	8	8	7	8
Groothandel	8	6	5	4	4	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7	6	6	6	7	6
Totaal	50	45	42	39	39	40

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-67: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	31	31	31	28	27	27
Vervoer	23	24	23	20	19	20
Zeevaart	23	24	23	20	19	20
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	5	5	6	6	5
Overslag/opslag	3	2	3	2	2	2
Vestigingsplaats	41	41	42	41	42	46
Industrie	27	26	25	25	26	27
Voedingsmiddelenindustrie	21	20	19	18	18	17
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	4	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	2	2	4
Groothandel	9	9	10	10	10	11
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	7	6	6	8
Totaal	72	72	73	69	69	73

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-68: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	28	28	28	27	23	20
Vervoer	9	9	8	7	6	5
Zeevaart	9	9	8	7	6	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15	14	14	14	12	10
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	5
Vestigingsplaats	92	89	86	86	78	68
Industrie	61	58	56	57	51	45
Voedingsmiddelenindustrie	17	16	16	16	15	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	1
Basismetale- en metaalproductenindustrie	10	10	8	7	7	7
Transportmiddelenindustrie	7	6	6	7	6	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	28	27	26	28	23	17
Groothandel	12	11	12	12	11	8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	19	20	19	18	17	15
Totaal	120	117	114	113	101	87

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 2-69: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	139	138	138	142	123	122
Vervoer	15	16	12	12	11	11
Zeevaart	15	16	12	12	11	11
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	77	76	77	77	67	68
Overslag/opslag	47	46	49	53	45	43
Vestigingsplaats	162	166	171	171	173	158
Industrie	68	72	73	75	75	69
Voedingsmiddelenindustrie	6	7	6	7	7	5
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	14	14	15	13	11	10
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	18	17	17
Transportmiddelenindustrie	11	11	12	13	13	13
Elektriciteitsproductie	1	2	2	2	1	1
Overig	18	19	19	21	25	22
Groothandel	63	63	63	61	61	51
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	35	35	37	38
Totaal	301	304	309	313	296	280

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-70: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	13	13	12	11	11	14
Vervoer	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	5	5	5	6
Overslag/opslag	7	7	7	6	6	8
Vestigingsplaats	57	52	52	56	53	46
Industrie	24	23	26	29	25	23
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	11	11	13	10	8
Transportmiddelenindustrie	2	2	3	3	2	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	10	11	9	10
Groothandel	23	20	21	22	23	19
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	8	6	5	6	4
Totaal	70	65	64	67	64	60

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-71: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	42	41	42	42	39	41
Vervoer	6	7	8	8	9	11
Zeevaart	6	7	8	8	9	11
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	22	23	23	22	19	17
Overslag/opslag	13	11	11	12	12	13
Vestigingsplaats	152	150	146	147	147	144
Industrie	48	49	47	45	44	48
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	11	11	12
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	4	4	4	4	4	4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	15	16	14	12	12	12
Transportmiddelenindustrie	9	9	9	10	10	11
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1
Overig	6	6	7	7	6	7
Groothandel	83	81	80	82	81	77
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21	21	19	21	21	19
Totaal	194	191	188	189	186	185

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-72: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	43	41	41	41	41	45
Vervoer	2	2	2	3	3	4
Zeevaart	2	2	2	3	3	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13	11	10	10	11	13
Overslag/opslag	28	28	29	28	27	28
Vestigingsplaats	157	157	153	149	151	153
Industrie	81	81	80	78	81	87
Voedingsmiddelenindustrie	13	13	13	12	13	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	9	9	9	8	7	6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	32	31	31	31	30	30
Transportmiddelenindustrie	17	17	16	17	20	22
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	10	11	12	10	11	14
Groothandel	62	59	57	57	55	55
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15	17	16	15	15	11
Totaal	200	198	195	190	191	197

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 2-73: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	523	512	502	496	482	465
Vervoer	47	47	46	46	46	46
Zeevaart	47	47	46	46	46	46
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	367	360	356	357	351	336
Overslag/opslag	109	105	100	93	86	84
Vestigingsplaats	402	392	385	386	385	375
Industrie	163	163	162	165	167	165
Voedingsmiddelenindustrie	9	9	8	9	9	9
Aardolie industrie	8	8	8	8	8	8
Chemische industrie	32	33	34	36	38	38
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	41	40	38	37	37	37
Transportmiddelenindustrie	45	42	38	38	40	40
Elektriciteitsproductie	4	5	8	10	10	10
Overig	25	28	29	28	26	24
Groothandel	180	172	170	170	167	159
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	59	58	54	51	51	52
Totaal	924	904	887	881	867	840

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-74: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	15	15	14	14	14	17
Vervoer	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	12	11	11	11	13
Overslag/opslag	2	2	2	2	2	3
Vestigingsplaats	65	65	64	61	58	56
Industrie	39	39	38	36	34	33
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	0	0
Chemische industrie	1	1	1	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	17	16	16
Transportmiddelenindustrie	10	9	9	9	9	9
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1
Overig	10	9	9	8	7	7
Groothandel	21	20	20	20	19	18
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	6	6	6	5
Totaal	79	79	78	75	72	72

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-75: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	18	19	19	18	15	13
Vervoer	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	13	12	10	7	6
Overslag/opslag	6	6	7	8	8	7
Vestigingsplaats	39	39	40	40	39	39
Industrie	22	22	23	23	22	23
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	2	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	12	11	11
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	1	1	1	1
Overig	3	3	3	3	3	3
Groothandel	15	15	16	16	15	15
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2	2	2	2	2	2
Totaal	57	57	59	58	54	52

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-76: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	6	6	6	6	6	6
Vervoer	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	6	6	6	6
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	17	16	15	16	16	16
Industrie	9	8	8	8	8	8
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	5	5	5	5	5
Transportmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	2	2	2
Groothandel	5	5	4	4	4	3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	4	5
Totaal	23	22	21	22	22	22

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-77: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	213	216	222	225	215	206
Vervoer	21	22	24	26	26	25
Zeevaart	21	22	24	26	26	25
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	178	180	182	183	174	167
Overslag/opslag	14	15	16	16	15	15
Vestigingsplaats	150	147	146	148	145	138
Industrie	46	41	40	43	43	41
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	4	4	4	4	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	19	17	16	19	20	18
Transportmiddelenindustrie	13	12	11	11	11	12
Elektriciteitsproductie	0	1	2	2	2	1
Overig	9	7	7	7	7	6
Groothandel	92	93	92	90	88	83
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	13	14	14	15	15	14
Totaal	362	363	367	372	360	344

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 2-78: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	34	36	35	32	33	36
Vervoer	7	7	5	4	3	3
Zeevaart	7	7	5	4	3	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20	22	23	21	22	24
Overslag/opslag	7	7	7	7	8	9
Vestigingsplaats	44	44	44	44	46	47
Industrie	18	17	16	17	19	19
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	3	2	2	2	2	2
Chemische industrie	1	1	1	2	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	3	3	3
Transportmiddelenindustrie	4	3	3	4	4	4
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	6	6	6	7	7	7
Groothandel	17	18	18	18	19	19
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	9	10	10	10	9	9
Totaal	78	80	78	76	79	83

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-79:Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	8	8	8	8	8	8
Vervoer	1	1	1	1	1	0
Zeevaart	1	1	1	1	1	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	4	5
Overslag/opslag	4	4	4	4	4	3
Vestigingsplaats	71	70	69	67	68	70
Industrie	44	44	45	44	44	45
Voedingsmiddelenindustrie	3	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	2	2	3	3	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	14	14	14	14	15	16
Transportmiddelenindustrie	17	17	17	16	16	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	8	9	9	9	8	8
Groothandel	25	23	21	20	20	20
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	5	5
Totaal	79	78	77	75	76	78

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-80:Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	4	5	5	6	7	6
Vervoer	1	1	1	1	2	2
Zeevaart	1	1	1	1	2	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	3	3
Overslag/opslag	0	1	1	2	2	1
Vestigingsplaats	37	34	34	33	36	38
Industrie	10	9	9	8	9	11
Voedingsmiddelenindustrie	7	6	6	5	7	9
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	1	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	1	1	1
Groothandel	17	15	15	16	18	19
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	10	10	10	10	8
Totaal	41	39	39	39	43	43

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-81: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	59	58	63	65	63	58
Vervoer	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	33	32	35	36	34	33
Overslag/opslag	25	25	27	28	28	24
Vestigingsplaats	172	177	176	176	178	177
Industrie	78	82	80	79	79	78
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	15	16	16	16	15	13
Basismetale- en metaalproductenindustrie	24	25	25	25	25	26
Transportmiddelenindustrie	5	6	5	4	4	5
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3
Overig	28	29	28	29	30	29
Groothandel	67	68	69	71	72	72
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	27	27	27	26	27	27
Totaal	230	235	239	241	240	235

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Scheldebekken

Tabel 2-82: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	25	28	31	30	31	34
Vervoer	2	3	3	2	2	2
Zeevaart	2	3	3	2	2	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18	20	22	22	23	25
Overslag/opslag	5	4	6	6	6	7
Vestigingsplaats	38	37	34	36	38	40
Industrie	26	25	24	26	28	29
Voedingsmiddelenindustrie	4	4	3	3	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3	3	3	3	3	3
Basismetale- en metaalproductenindustrie	6	6	6	8	9	9
Transportmiddelenindustrie	7	7	6	6	6	6
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	0
Overig	6	5	6	6	6	8
Groothandel	4	4	3	3	3	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	8	7	7	7	7
Totaal	63	64	65	66	69	75

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-83:Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	8	9	10	10	10	10
Vervoer	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	4	4	4	4
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	6
Vestigingsplaats	10	10	12	12	12	13
Industrie	6	6	6	6	6	6
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1
Overig	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	0	2	2	2	2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	4	4	4	5
Totaal	18	20	22	22	22	23

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

Tabel 2-84:Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2007

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knooppunt	29	29	29	29	29	28
Vervoer	3	3	4	4	4	4
Zeevaart	3	3	4	4	4	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	18	17	16	16	15
Overslag/opslag	7	8	8	9	9	9
Vestigingsplaats	46	44	44	41	44	46
Industrie	23	23	24	24	26	28
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	6	6	6	6	7	7
Basismetale- en metaalproductenindustrie	4	4	4	4	4	4
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1
Overig	4	4	5	5	6	8
Groothandel	11	11	11	8	9	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	10	10	8	9	9
Totaal	75	73	73	70	72	74

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA

2.3 Ontwikkeling economische indicatoren per zeehaven (indirect)

De in deze Havenmonitor berekende indirecte effecten hebben betrekking op de economische effecten die ontstaan bij de toeleveranciers van de zeehavengerelateerde sectoren; de zogenaamde achterwaartse effecten van de Nederlandse zeehavengebieden op de rest van de Nederlandse economie.

In Tabel 2-85 en Tabel 2-86 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers weergegeven voor de verschillende zeehavens. Tabel 2-87 en Tabel 2-88 reflecteren de ontwikkeling van indirecte werkgelegenheid en indirecte toegevoegde waarde in absolute waarden

Tabel 2-85: Ontwikkeling werkgelegenheidsmultipliers per zeehaven 2002-2007

	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	1,83	1,88	1,93	1,98	1,95	1,98
Delfzijl	1,85	1,91	1,96	1,97	1,95	2,02
Eemshaven	1,77	1,81	1,85	1,82	1,87	1,90
Harlingen	1,60	1,67	1,73	1,74	1,75	1,83
Den Helder	1,94	1,95	1,96	2,16	2,09	1,99
Noordzeekanaalgebied	1,60	1,62	1,63	1,64	1,66	1,71
Amsterdam	1,59	1,61	1,63	1,64	1,65	1,69
Beverwijk	1,58	1,56	1,54	1,46	1,30	1,23
Velsen/IJmuiden	1,62	1,64	1,66	1,66	1,71	1,76
Zaanstad	1,59	1,59	1,60	1,60	1,62	1,69
Rijn-Maasmond	1,61	1,60	1,61	1,60	1,62	1,66
Rotterdam	1,60	1,59	1,61	1,60	1,61	1,64
Schiedam	1,58	1,57	1,58	1,57	1,60	1,63
Vlaardingen	1,48	1,47	1,51	1,48	1,48	1,42
Maassluis	1,42	1,38	1,39	1,40	1,42	1,46
Overig Rijnmond	1,54	1,51	1,52	1,52	1,54	1,58
Dordrecht	1,87	1,85	1,90	1,92	1,98	2,09
Drechtsteden	1,60	1,61	1,63	1,66	1,69	1,80
Moerdijk	1,68	1,67	1,67	1,68	1,71	1,77
Scheveningen	1,45	1,56	1,50	1,42	1,43	1,56
Scheldebekken	1,81	1,80	1,81	1,82	1,88	1,94
Vlissingen	1,54	1,52	1,53	1,54	1,57	1,62
Borsele	2,24	2,23	2,23	2,21	2,29	2,40
Terneuzen	1,97	1,95	1,97	1,98	2,07	2,16
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,64	1,64	1,65	1,65	1,67	1,71

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-86: Ontwikkeling toegevoegde waarde multipliers per zeehaven 2002-2007

	Toegevoegde Waarde					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	1,51	1,54	1,51	1,47	1,48	1,48
Delfzijl	1,57	1,60	1,56	1,53	1,56	1,50
Eemshaven	1,71	1,72	1,77	1,71	1,73	1,81
Harlingen	1,49	1,55	1,53	1,51	1,52	1,49
Den Helder	1,24	1,26	1,24	1,19	1,18	1,21
Noordzeekanaalgebied	1,51	1,51	1,48	1,46	1,48	1,46
Amsterdam	1,43	1,45	1,44	1,42	1,43	1,45
Beverwijk	1,42	1,40	1,37	1,35	1,35	1,36
Velsen/IJmuiden	1,65	1,62	1,53	1,52	1,56	1,50
Zaanstad	1,41	1,44	1,43	1,41	1,42	1,40
Rijn-Maasmond	1,46	1,47	1,44	1,41	1,43	1,44
Rotterdam	1,45	1,46	1,43	1,40	1,42	1,44
Schiedam	1,50	1,52	1,50	1,48	1,49	1,49
Vlaardingen	1,44	1,45	1,46	1,43	1,43	1,47
Maassluis	1,28	1,28	1,28	1,27	1,27	1,27
Overig Rijnmond	1,34	1,33	1,32	1,30	1,29	1,29
Dordrecht	1,75	1,77	1,75	1,63	1,66	1,67
Drechtsteden	1,63	1,64	1,59	1,57	1,60	1,55
Moerdijk	1,46	1,47	1,44	1,43	1,44	1,47
Scheveningen	1,37	1,44	1,43	1,42	1,40	1,39
Scheldebekken	1,56	1,58	1,50	1,53	1,57	1,61
Vlissingen	1,47	1,48	1,45	1,44	1,45	1,43
Borsele	1,70	1,66	1,60	1,51	1,59	1,67
Terneuzen	1,57	1,59	1,50	1,55	1,60	1,65
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,49	1,50	1,46	1,44	1,46	1,47

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-87: Ontwikkeling indirecte werkgelegenheid per zeehaven 2002-2007

	Werkzame personen					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	7.358	7.615	7.773	8.322	7.839	7.514
Delfzijl	4.505	4.775	4.924	4.964	4.694	4.596
Eemshaven	556	513	546	539	551	598
Harlingen	522	577	601	620	695	868
Den Helder	1.775	1.751	1.702	2.200	1.898	1.452
Noordzeekanaalgebied	20.890	20.559	20.519	20.780	22.623	25.023
Amsterdam	8.995	8.892	8.936	9.146	10.375	11.153
Beverwijk	356	330	325	317	220	161
Velsen/IJmuiden	8.810	8.678	8.623	8.801	9.308	10.142
Zaanstad	2.729	2.659	2.635	2.517	2.720	3.567
Rijn-Maasmond	64.060	63.092	62.584	63.231	65.951	71.558
Rotterdam	44.038	43.660	43.327	43.781	45.502	49.045
Schiedam	1.432	1.455	1.591	1.640	1.701	1.837
Vlaardingen	806	810	820	791	799	1.157
Maassluis	179	152	157	163	172	182
Overig Rijnmond	4.369	3.902	3.784	3.866	4.049	4.445
Dordrecht	2.858	2.787	2.738	2.704	3.061	3.568
Drechtsteden	3.554	3.399	3.404	3.532	3.723	4.330
Moerdijk	6.016	5.852	5.872	6.083	6.304	6.474
Scheveningen	807	1.075	891	671	640	521
waarvan Rotterdam-Rijnmond	50.825	49.979	49.679	50.241	52.224	56.666
Scheldebekken	12.548	12.164	12.094	12.311	13.248	14.932
Vlissingen	3.585	3.422	3.379	3.431	3.720	4.549
Borsele	2.026	1.923	1.943	1.991	2.174	2.388
Terneuzen	6.936	6.818	6.772	6.888	7.354	7.994
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	104.855	103.430	102.971	104.644	109.660	119.027

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

Tabel 2-88: Ontwikkeling indirecte toegevoegde waarde 2002-2007 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Noordelijke zeehavens	482	531	556	597	610	562
Delfzijl	334	370	391	419	416	343
Eemshaven	68	70	75	80	93	124
Harlingen	30	35	37	40	45	45
Den Helder	50	55	53	58	56	50
Noordzeekanaalgebied	1.527	1.584	1.622	1.735	1.976	2.012
Amsterdam	586	610	632	681	790	870
Beverwijk	23	22	22	25	26	26
Velsen/IJmuiden	737	769	785	847	955	852
Zaanstad	181	183	182	181	205	264
Rijn-Maasmond	5.456	5.697	5.787	6.183	6.633	7.562
Rotterdam	3.988	4.175	4.239	4.544	4.844	5.591
Schiedam	102	111	122	127	136	145
Vlaardingen	60	64	71	74	80	125
Maassluis	11	10	10	11	12	14
Overig Rijnmond	287	278	285	303	316	356
Dordrecht	268	272	269	283	335	376
Drechtsteden	258	270	269	288	316	299
Moerdijk	428	444	458	500	543	619
Scheveningen	54	72	64	54	51	37
<i>waarvan Rotterdam-Rijnmond</i>	4.448	4.639	4.728	5.059	5.388	6.231
Scheldebekken	1.746	1.859	1.856	2.085	2.412	2.878
Vlissingen	279	293	292	310	346	394
Borsele	181	184	187	207	243	304
Terneuzen	1.286	1.382	1.377	1.569	1.823	2.180
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	9.212	9.471	9.505	10.088	10.948	12.057

Bron: RebelGroup/mtbs obv LISA en CBS data

2.4 Private investeringen per zeehavengebied

In onderstaande figuren zijn de private investeringen in de zeehavengerelateerde activiteiten per zeehavengebied weergegeven. In enkele gevallen zijn de private investeringen onbekend voor een sector. Zoals al eerder genoemd worden deze cijfers niet door het CBS gepubliceerd omdat ze of vertrouwelijk zijn of niet binnen de betrouwbaarheidsmarge van 15% vallen.

Tabel 2-89: Ontwikkeling van private investeringen in de Noordelijke zeehavens per sector in periode 2002-2006 (x 1000 euro in lopende prijzen)

	Private investeringen (x 1000 euro, in lopende prijzen)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Industrie	43.810	x	73.000	49.978	37.542	43.356	296.338
Groothandel	4.805	5.876	4.000	2.589	x	3.989	3.752
Transport & distributie	82.694	46.484	48.000	107.415	50.176	119.393	124.724
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	706	x	0	416	x	B	658
Totaal	132.015	166.105	125.000	160.399	93.524	167.219	425.472

Bron: RebelGroup/mtbs obv CBS

Tabel 2-90: Ontwikkeling van private investeringen in het Noordzeekanaalgebied per sector in periode 2002-2006 (x 1000 euro in lopende prijzen)

	Private investeringen (x 1000 euro, in lopende prijzen)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Industrie	546.369	258.362	208.000	179.281	133.378	284.271	259.409
Groothandel	51.142	40.020	34.000	31.964	24.576	27.109	34.881
Transport & distributie	46.720	111.448	54.000	57.190	70.278	101.404	156.958
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	7.766	19.729	4.000	8.113	44.033	73.346	11.523
Totaal	651.997	429.558	301.000	276.548	272.265	486.130	462.771

Bron: RebelGroup/mtbs obv CBS

Tabel 2-91: Ontwikkeling van private investeringen in Rijn-Maasmond per sector in periode 2002-2006 (x 1000 euro in lopende prijzen)

	Private investeringen (x 1000 euro, in lopende prijzen)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Industrie	762.581	544.128	950.000	1.168.370	1.078.485	645.569	728.837
Groothandel	79.009	74.688	78.000	78.152	84.259	71.119	x
Transport & distributie	262.081	596.277	363.000	388.098	588.579	593.875	912.360
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	16.847	35.674	14.000	24.195	27.862	34.005	x
Totaal	1.120.519	1.250.766	1.406.000	1.658.816	1.719.695	1.344.568	1.753.797

Bron: RebelGroup/mtbs obv CBS

Tabel 2-92: Ontwikkeling van private investeringen in Scheldebekken per sector in periode 2002-2006 (x 1000 euro in lopende prijzen)

	Private investeringen (x 1000 euro, in lopende prijzen)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Industrie	254.708	299.347	395.000	317.673	138.885	147.975	269.376
Groothandel	4.294	x	x	5.440	x	x	x
Transport & distributie	x	21.581	29.000	71.080	56.227	50.257	45.326
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	1.541	x	x	x
Totaal	286.323	336.467	440.000	395.734	200.484	205.875	325.304

Bron: RebelGroup/mtbs obv CBS

Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode

B1. Definiëring

De afbakening is volstrekt analoog aan de voorgaande Havenmonitor 2006 en vertrekt vanuit drie dimensies: een functionele, een sectorale en een geografische. Onderstaande toelichting is dan ook grotendeels ontleend aan de versie van voorgaande jaren.

Functionele afbakening

Het Havenbeleid (zie Nota Zeehaven, Ministerie Verkeer en Waterstaat, 2004) gaat in beginsel uit van twee hoofdfuncties van de zeehavens; de haven als knooppunt van vervoer(ketens) en de haven als vestigingsplaats voor industrie(clusters). Bij de haven als knooppunt ligt de nadruk op vervoermodaliteiten, overslag, opslag en distributie en bij de haven als vestigingsplaats is vooral de industriële bedrijvigheid en zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening van belang. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij het Havenbeleid, staan deze twee functies centraal in de rapportage.

De functies van de zeehavens komen op deze manier duidelijk naar voren, consistent met voorgaande Havenmonitoren. De zeehavengerelateerde activiteiten komen te vallen onder de functie waaraan zij bijdragen.

Idealiter is de verdeling van de activiteiten naar functie geheel uitsluitend. Voor zover mogelijk is getracht zo goed mogelijk de activiteiten toe te delen aan de betreffende functie. Het kan echter zo zijn dat economische activiteiten ook tot de andere functie toe te rekenen zijn. In voorkomend geval is de zeehavengerelateerde activiteit tot de functie gerekend waarvan de activiteit het grootst is.

Sectorale afbakening

De sectorale afbakening is van belang om aan te geven welke activiteiten wel en welke geen relatie hebben met de haven. Hierbij is onderscheid te maken naar een drietal typen activiteiten, te weten kadegebonden, zeehavengebonden en zeehavengerelateerd (zie Figuur B 1).

Kadegebonden activiteiten zijn activiteiten die een kade en diep vaarwater nodig hebben voor het afhandelen van de fysieke goederenstromen. Dit betreft vooral op- en overslag activiteiten zoals een container terminal.

Zeehavengebonden activiteiten zijn activiteiten waarvoor de directe nabijheid van een zeehaven benodigd is, maar die niet in ieder geval kadegebonden zijn. Voorbeelden hierbij zijn olieraffinaderijen in de Rotterdamse haven.

Zeehavengerelateerde activiteiten zijn activiteiten waarvan de goederenstromen een directe relatie hebben met de zeehaven en diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen, als wel diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de fysieke goederenstromen maar wel aan de zeehaven gerelateerd zijn middels hun bijdrage aan de functies van de zeehaven. Deze activiteiten kunnen zich in de directe nabijheid van de zeehaven bevinden, maar de directe nabijheid van de zeehaven is niet voor alle activiteiten noodzakelijk. Onder zeehavengerelateerde activiteiten vallen ook de kadegebonden en de zeehavengebonden activiteiten. Reebok Distribution op de Maasvlakte is een voorbeeld van zo een activiteit.

De afhandeling van goederenstromen, via zeehavens aangevoerd, afgevoerd of doorgevoerd over zee, is gerekend tot de zeehavengerelateerde activiteiten. Verder behoren de industriële activiteiten waarvan een belangrijk deel van de goederen via de zeehaven aan- en afgevoerd worden tot de zeehavengerelateerde activiteiten². Naast deze activiteiten zijn er ook diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen of deze stromen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om een zeer directe relatie (distributie en opslag) of een minder directe relatie (hoofd- en regiokantoren).

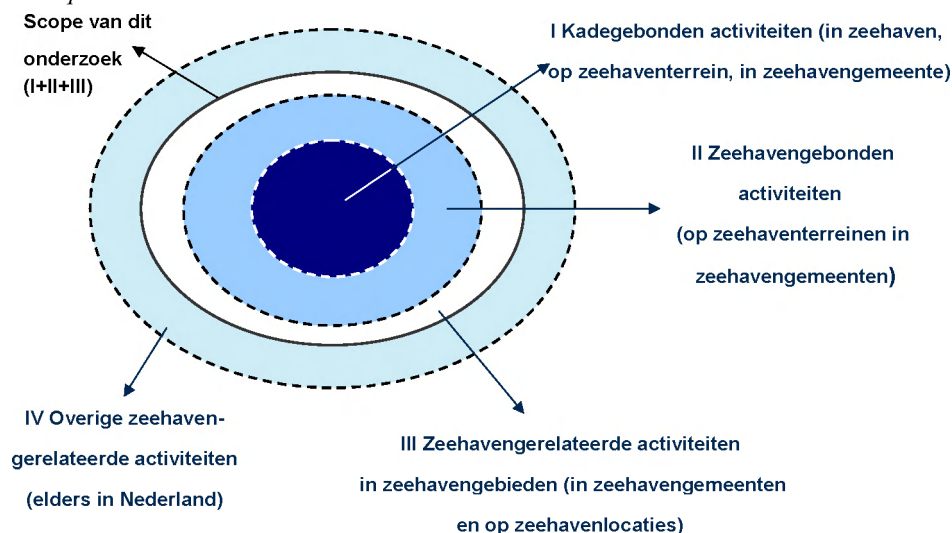
Samengevat: een activiteit is zeehavengerelateerd zodra de activiteit aan één van de onderstaande criteria voldoet:

- logistieke en vervoersactiviteiten die direct samenhangen met de aanvoer, afvoer en doorvoer van goederenstromen over zee;
- industriële activiteiten die in belangrijke mate gebruik maken van de zeehaven voor de aan- en afvoer van hun goederen;
- overige diensten gerelateerd aan functies van de zeehavens, zoals onder andere overheidsdiensten en zakelijke dienstverlening.

Daarnaast geldt het harde geografische criterium van het zeehavengebied. Bevindt de activiteit zich buiten een zeehavengebied, dan is deze activiteit niet zeehavengerelateerd.

Figuur B 1 schetst hoe de typen activiteiten in relatie tot elkaar staan. Kadegebonden en zeehavengebonden activiteiten zijn daarbij direct aan de zeehaven gebonden. Zeehavengerelateerde activiteiten kunnen in principe in geheel Nederland gevestigd zijn, dat wil zeggen zowel binnen als buiten een zeehavengebied. Activiteiten die buiten het zeehavengebied plaatsvinden zijn echter buiten beschouwing gelaten en als niet-zeehavengerelateerd beschouwd.

Figuur B 1: Scope van het Havenmonitor onderzoek

Bron: Ecorys, Havenmonitor 2003

² N.B.: Dit geldt alleen in combinatie met de geografische afbakening voor zover deze activiteiten binnen een zeehavengebied liggen. De Duitse staalindustrie is dus niet zeehavengerelateerd.

De winning van delfstoffen (aardolie en aardgas) is geen zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaats heeft, maar buitengaats. Deze activiteiten worden misschien wel in de zeehavengebieden geregistreerd, maar vinden daar niet plaats. De op- en overslag, verwerking en dienstverlening ten behoeve van de winning (bevoorrading, e.d.) zijn wel meegenomen aangezien deze in de havens plaats hebben.

De visserij is een activiteit waarvan de winning van vis op zee plaatsheeft. Analooq aan de redenering dat delfstoffenwinning in de Havenmonitor niet als een zeehavengerelateerde sector valt te beschouwen, omdat de delfstoffen buitengaats gewonnen worden, zou de visserij als een niet zeehavengerelateerde activiteit beschouwd moeten worden.

De visserij is echter een cluster op zich, waarbij de verschillende activiteiten door elkaar heen lopen. Naast de winning houden de vissers (cq. bemanning) zich ook bezig (in meer of mindere mate) met de overslag, opslag en soms ook verwerking van de vis. Gezien deze multifunctionele taak van de bemanning van de visvloot is de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in deze sector toch als zeehavengerelateerd beschouwd.

Voor de zand- en grindwinning geldt hetzelfde als voor de delfstoffenwinning. De winning van zand en grind vindt buitengaats plaats en is dan ook niet direct aan een zeehaven gebonden. Activiteiten die voortvloeien uit de zand- en grindwinning zoals op- en overslag en verwerking van zand en grind, zijn activiteiten die wel als zeehavengerelateerd zijn te beschouwen.

Veerdiensten en cruisevaart zijn ook zeehavengerelateerde activiteiten. Hierbij dient wel onderscheid gemaakt naar zeevaart en binnenvaart. De zeeveerdiensten en zee-cruisevaart zijn activiteiten die niet samenhangen met de fysieke goederenstromen, maar wel gebonden zijn aan de zeehaven. Deze activiteiten zijn opgenomen in de lijst met zeehavengerelateerde activiteiten.

In Bijlage 2 zijn alle SBI-codes opgenomen die als zeehavengerelateerde activiteiten worden meegerekend in de Havenmonitor.

Geografische afbakening

Voor de geografische afbakening zijn begrippen als zeehaven, zeehaventerreinen, zeehavengemeenten, zeehavenlocatie en zeehavengebieden van belang. Deze begrippen bepalen welke terreinen en/of gebieden meegenomen moeten worden. Definities van deze begrippen zijn hieronder gegeven.

Zeehaven: Een haven aan zee of aan diep vaarwater waar zeewaardige schepen kunnen komen en die de beschikking heeft over een zeeterminal of - voor zover gelegen in een zeehavengebied - een inlandterminal waar zeevaart als modaliteit aanwezig is.

Voor de aanduiding van diep vaarwater wordt gekeken naar de bevaarbaarheidklasse van vaarwegen (dit is gebruikt voor de binnenlandse vaarwegen). De bevaarbaarheidklasse is een aanduiding voor de (maximale) capaciteitsafmetingen van een vaarweg, uitgedrukt in tonnen laadvermogen. De bevaarbaarheidklassen zijn ingedeeld volgens de C.E.M.T.-norm (C.E.M.T.= Conférence Européenne des Ministres de Transport). Diep vaarwater, waar zeewaardige schepen kunnen komen, zijn de wateren met

bevaarbaarheidsklasse VI (a, b en c, Figuur B 2, de blauwe tinten)³. Zeewaardige schepen die de binnenwateren kunnen bevaren, worden gekenmerkt door het tonnage laadvermogen dat ligt tussen de 3.200 en 18.000 ton. Dit komt overeen met een diepgang van de schepen van 2,50 tot 4,50 meter en een hoogte tot maximaal 9,10 meter. Aan de onderkant van deze range zitten de coasters die de inlandterminals kunnen bereiken. Schepen die zwaarder beladen zijn dan de bovengenoemde 18.000 ton varen niet op de binnenlandse vaarwegen, maar komen alleen in de havens die de faciliteiten hebben om deze schepen te ontvangen.

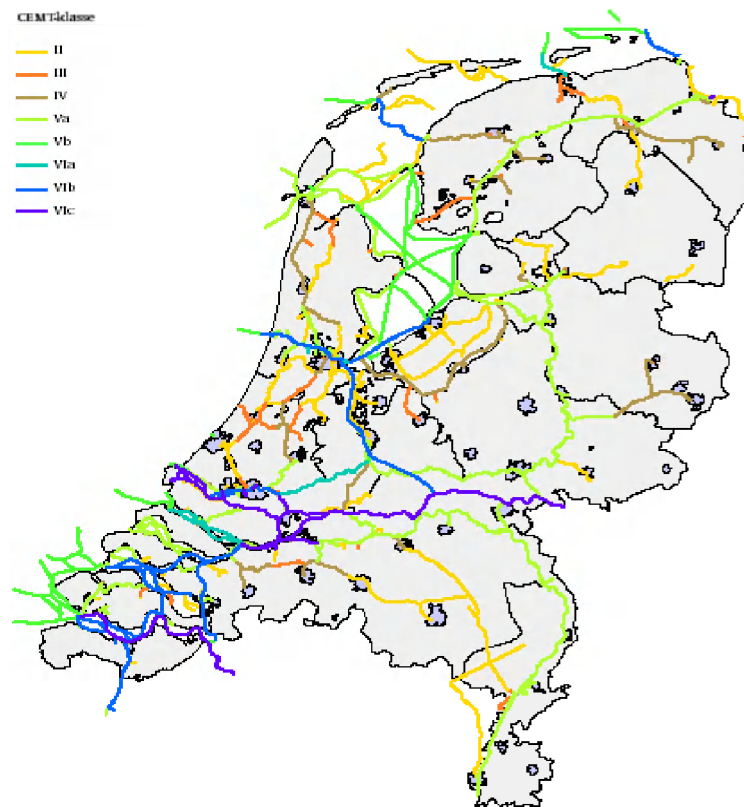
In functie van de bevaarbaarheidsklasse van de vaarwegen blijken de Zeeuwse vaarwegen, de vaarwegen rond Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk (Nieuwe Waterweg, Nieuwe en Oude Maas, Lek, Dordtse Kil, Haringvliet en Hollands Diep), de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal en de vaarwegen naar Harlingen en Delfzijl en Eemsmond door de Waddenzee de vaarwegen te zijn die aangemerkt worden als vaarwegen met diep vaarwater voor zeewaardige schepen (zie in Figuur B 2). Den Helder is via open zee bereikbaar.

Bij de havens is onderscheid te maken naar zeeterminals en inlandterminals⁴. Zeeterminals zijn terminals die in relatie staan tot de zeevaart en inlandterminals zijn terminals waar bovenal de binnenvaart aanmeert. Een aantal inlandterminals is echter ook met zeeschepen bereikbaar. Alleen als inlandterminals gelegen zijn in zeehavengebieden (zie hierna) worden deze in het vervolg verder in beschouwing genomen. Omdat aan het Amsterdam-Rijnkanaal en aan de Waal zich geen zeehaventerreinen of zeehavenlocaties bevinden, vallen deze terminals buiten beschouwing.

³ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS, 'Nederland en de scheepvaart op de binnenwateren', 2003

⁴ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 'Inventarisatie terminals en regionale overslagcentra in Nederland', 2003

Figuur B 2: Vaarwegenet naar bevaarbaarheidklasse

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS

Zeehaventerrein: Aan diep, voor zeewaardige schepen geschikt vaarwater gelegen terreinen bij een zeehaven of terreinen in de directe nabijheid van de zeehaven waarbij de band met de haven overduidelijk aanwezig is en het terrein onder het beheer van de havenbeheerders valt. Terreinen worden afgebakend op basis van de bijbehorende postcodes.

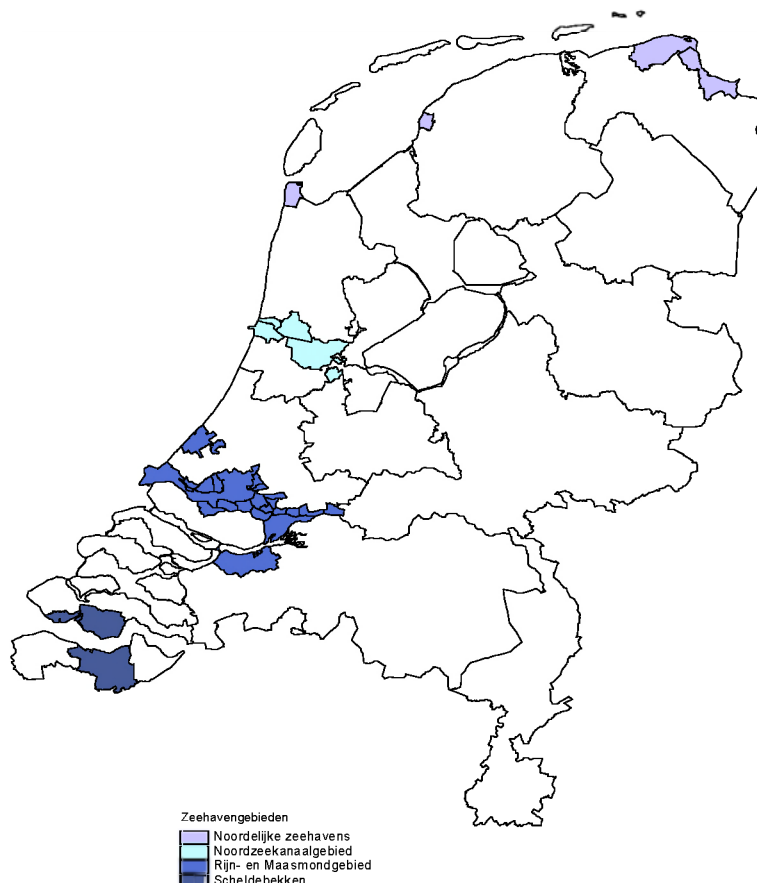
Zeehavengemeente: Gemeente die een zeehaven binnen haar gemeentegrenzen heeft.

Zeehavenlocatie: Locaties met activiteiten die een band hebben met de zeehaven en niet gelegen zijn in een zeehavengemeente, maar wel in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Dit kunnen terreinen zijn gelegen langs diep vaarwater waarop zeehavengerelateerde activiteiten plaatsvinden, maar ook locaties waar (hoofd)kantoren van bedrijven zitten, die een relatie met de zeehaven hebben. Enkele terreinen aan diep vaarwater in de Drechtsteden en locaties met kantoren van belangrijke zeehavengerelateerde bedrijven (bijvoorbeeld in Rhoon waar onder andere Maersk Line gevestigd is), zijn voorbeelden van de toevoegingen die in dit onderzoek zijn gedaan.

Zeehavengebied: Verzameling van zeehavengemeentes (inclusief zeehavens en zeehaventerreinen) en zeehavenlocaties. Een zeehavengebied vormt een aaneengesloten gebied en is geografisch afgebakend door de nabijheid van de Noordzee. In principe wordt aangesloten bij de gebiedsdefinities van de Nationale Havenraad, maar daar worden enkele zeehavenlocaties aan toegevoegd.

De geografische afbakening in combinatie met de sectorale afbakening zorgt ervoor dat de in Figuur B 1 benoemde activiteit III zeehavengerelateerde activiteiten in zeehavengebieden (III is inclusief I en II) het uitgangspunt van de Havenmonitor vormt. Op basis van de benoemde definities worden de zeehavengebieden afgebakend. De zeehavengebieden worden gevormd door de zeehavengemeentes en zeehavenlocaties, zoals te zien in Figuur B 3. In Tabel B 1 wordt weergegeven welke zeehavengemeenten en zeehavenlocaties gerekend worden tot deze zeehavengebieden.

Figuur B 3: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

Tabel B 1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Zeehavengebieden	Zeehavens	Zeehavengemeenten en zeehavenlocaties
Noordelijke Zeehavens	Delfzijl Eemshaven Harlingen Den Helder	Delfzijl Eemsmond Harlingen Den Helder
Noordzeekanaalgebied	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad
Rijn- en Maasmond	Dordrecht Moerdijk Scheveningen Drechtsteden (exclusief Dordrecht)	Dordrecht Moerdijk Scheveningen ⁵ (stadsdeel van gemeente Den Haag) Alblasserdam* Gorinchem* Hardinxveld-Giessendam* Hendrik-Ido-Ambacht* Nieuw-Lekkerland* Papendrecht* Sliedrecht* Zwijndrecht*
<i>waarvan Rotterdam-Rijnmond</i>	Rotterdam Schiedam Vlaardingen Maassluis Overig Rijnmond	Rotterdam Schiedam Vlaardingen Maassluis Albrandswaard (Rhoon)* Barendrecht* Capelle aan den IJssel* Krimpen aan den IJssel* Ridderkerk* Rozenburg* Spijkenisse*
Scheldebekken	Vlissingen Borsele Terneuzen	Vlissingen Borsele Terneuzen

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

⁵ Uit pragmatische overwegingen is ervoor gekozen de haven van Scheveningen nog steeds mee te nemen in de Havenmonitor, ondanks dat vanaf eind 2006 vrijwel alle activiteiten zijn overgegaan naar Vlaardingen

B2. Wijzigingen Aanpak

In hoofdlijnen is dezelfde methodiek toegepast als in Havenmonitor 2006. Er is slechts één belangrijke wijziging. Dit betreft de berekening van de werkgelegenheidscijfers en de bedrijfsvestigingen. Verder zijn er een aantal kleine wijzigingen in de verzameling van inputdata voor de berekening van zeehavengerelateerde vervoersprestatie opgetreden als gevolg van het niet meer aanbieden van deze data door het CBS.

- 1 Aanpassing van peildatum van de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen
- 2 Dataverzameling ten behoeve van bepaling van het aantal werkzame personen per tonkm in goederenvervoer per spoor

Ad 1. Aanpassing van peildatum van de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator en de bedrijfsvestigingsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en Vestigingen (LISA). Het LISA betreft zijn gegevens van regionale registerhouders die deze jaarlijks aanleveren. De verschillende regio's hanteren echter verschillende peildata, wat de vergelijkbaarheid en consistentie van werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen in de weg staat. Om vergelijkbaarheid en consistentie te garanderen is dit jaar besloten om één representatieve peildatum, dat is 1 juli, te kiezen voor voorgenoemde indicatoren. Om tot deze uniforme peildatum te komen dienen de economische indicatoren "gemiddeld" te worden. Dit betekent dat werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingscijfers voor twee opeenvolgende jaren benodigd zijn. De toegepaste methodiek zal beschreven worden in de sectie B3 en B4.

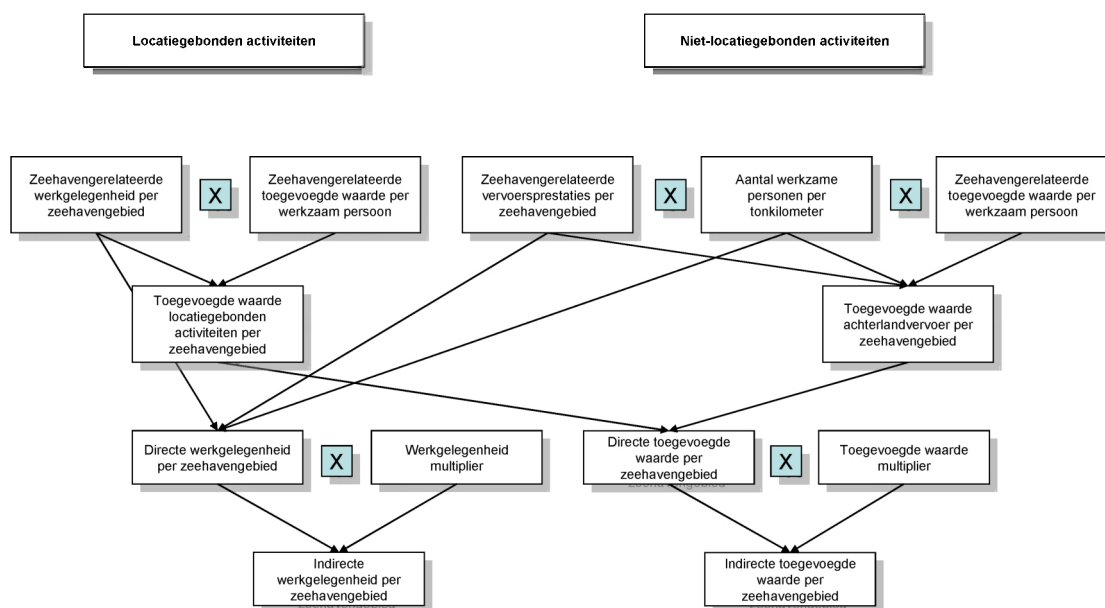
Ad 2. Dataverzameling ten behoeve van bepaling van het aantal werkzame personen per tonkm in goederenvervoer per spoor

Voor de bepaling van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in het spoorvervoer wordt gebruik gemaakt van de vervoersprestatie en het aantal werkzame personen in het spoorvervoer op nationaal en zeehavengebied niveau. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties (de vervoersprestaties voor afzonderlijke zeehavengemeente) wordt gebruik gemaakt van het NEAC model net als in Havenmonitor 2006. Voor de bepaling van het gemiddeld aantal werkzame personen en de gemiddelde toegevoegde waarde in het nationale spoorvervoer werd voorheen gebruik gemaakt van de nationale vervoersprestaties van het goederenvervoer per spoor. Samen met het aantal werkzame personen in deze sector was het gemiddeld aantal werkzame personen per ladingtonkilometer vast te stellen. Echter worden de nationale vervoersprestaties (dus niet zeehavenspecifiek) van het goederenvervoer per spoor niet meer aangeboden door het CBS. Als alternatief zijn deze data opgevraagd bij het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KIM). De cijfers van het KIM liggen in de laatste jaren significant hoger dan de CBS cijfers. Reden hiervoor is dat het CBS gedurende een periode (2003-2006) niet van alle goederenvervoerders informatie over de omvang en samenstelling van het vervoer ontving. De nieuwe toetreders die in deze periode op het Nederlands Spoor actief werden hadden nog niet de verplichting deze data te verstrekken aan het CBS. Vanaf 2007 is deze dataverzameling verbeterd. Om tot een consistentie reeks te komen, zijn voor de gehele periode de vervoersprestatie op Nederlands grondgebied zoals vastgesteld door het KIM gebruikt.

Berekening werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De belangrijkste stappen van de methodiek voor de indicatoren werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn weergegeven in Figuur B 4. Om redenen van overzichtelijkheid zijn de hierna gespecificeerde tussenstappen (met name correcties en aanpassingen voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen) niet in het schema opgenomen.

Figuur B 4: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek voor werkgelegenheid en toegevoegde waarde

Bron: RebelGroup/mtbs

Uit bovenstaande figuur is het basisprincipe van de gebruikte onderzoeksmethode eenduidig af te leiden. Voor de locatiegebonden activiteiten is de bepaling van de (directe) toegevoegde waarde (TW) het resultaat van de vermenigvuldiging van de sectorspecifieke toegevoegde waarde per werkzame persoon (TW/WP) met de overeenkomstige zeehavengerelateerde werkgelegenheid. De directe toegevoegde waarde voor de niet-locatiegebonden activiteiten is daarentegen bepaald middels de per zeehavengemeente gegenereerde vervoersprestaties. Sommatie van beide delen (locatie- en niet-locatiegebonden) resulteert in een raming van de totale, directe toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gecreëerd binnen de Nederlandse zeehavengebieden. De vermenigvuldiging van deze cijfers met toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers per havengebied leidt tot de berekening van (indicatieve) indirecte effecten.

De aanpassingen die hebben plaatsgevonden in de methodiek hebben betrekking op de bewerking van werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen van de locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten. Deze bewerking vindt plaats na vaststelling van de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen uit het LISA-bestand. De aanpassingen worden in de volgende paragrafen nader beschreven.

Locatiegebonden activiteiten

Vaststellen werkgelegenheidscijfers

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en Vestigingen (LISA). De gegevens afkomstig van deze informatiebron laten (na een peildatum correctie) nationale vergelijkbaarheid toe, daar de input hiervan afkomstig is uit de Regionale Vestigingsregisters.

Zoals reeds genoemd hanteren Regionale Registerhouders verschillende peildata, wat de onderlinge vergelijkbaarheid van werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen in de weg staat. Om tot een betere vergelijkbaarheid te komen is dit jaar besloten om één representatieve peildatum, dat is 1 juli, te kiezen voor voorgenoemde indicatoren. Na controle door de havenbeheerders zullen daarom de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingencijfers “gemiddeld” worden. Dit betekent dat om tot een gecorrigeerd werkgelegenheidscijfer te komen voor twee opeenvolgende jaren werkgelegenheidsdata benodigd zijn.

De peildata van de regionale registerhouders zijn als volgt:.

Tabel B 2: Overzicht van peildata

	Peildatum
<i>Noordelijk zeehavens</i>	
Harlingen	1 april
Eemsmond	1 april
Delftzijl	1 april
Den Helder	1 januari
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	
Amsterdam	doorlopend
Beverwijk	1 april
Velsen/IJmuiden	1 april
Zaanstad	1 april
<i>Rijn-Maasmond</i>	
Rotterdam	1 januari
Schiedam	1 januari
Vlaardingenv	1 januari
Maassluis	1 januari
Overig Rijnmond	1 januari
Drechtsteden	1 januari
Dordrecht	1 januari
Moerdijk	1 april
Scheveningen	1 januari
<i>Scheldebekken</i>	
Vlissingen	1 mei
Borsele	1 mei

Bron: LISA

Door toepassing van de volgende formule zijn de werkgelegenheidscijfers van alle bedrijfsvestigingen gecorrigeerd voor de peildatum van 1 juli.

$$WP_{j,corr,bv} = WP_{j,bv} + (WP_{j+1,bv} - WP_{j,bv})/n * (p_{nieuw} - p_{orig})$$

Met:

$WP_{j,corr,bv}$	gecorrigeerde werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j
$WP_{j,bv}$	Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j
$WP_{j+1,bv}$	Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j+1
n	aantal maanden in een jaar (12 maanden)
p_{nieuw}	nieuwe peilmaand (juli = maand 7))
p_{orig}	Huidige peilmaand van registratiegebied (jan. = maand 1, feb. = maand 2, etc.)

De bovengenoemde bewerking is uitgevoerd voor alle werkgelegenheidscijfers tot en met het jaar 2002, zodat sprake is van een consistente tijdreeks

Conform Havenmonitor 2006 zijn de werkgelegenheidscijfers van 2007 en 2008 op bedrijfsvestigingenniveau opgevraagd en aan de havenbeheerders voorgelegd ter controle en aanpassing. Hierdoor hebben alle havenbeheerders helder inzicht gehad in de opbouw van de werkgelegenheid in hun zeehavengebied en zijn ze in staat gesteld gericht niet-direct-zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen te kunnen schrappen. Tevens hebben ze bedrijfsvestigingen kunnen toevoegen die wel direct zeehavengerelateerd zijn maar om bepaalde redenen, zoals verkeerde SBI-codering in het LISA-bestand, niet waren opgenomen in de aangeboden lijst bedrijfsvestigingen. De hierboven beschreven aanpak heeft er toe geleid dat de 'ruwe data' van LISA op zeer consistente wijze zijn gecontroleerd en aangepast.

Net als in de vorige editie is ervoor gekozen de om de bedrijfsvestigingen met één werkzaam persoon volledig buiten beschouwing te laten. Reden hiervoor is dat het moeilijk is bedrijfsvestigingen met één werkzaam persoon als zeehavengerelateerd juist aan te merken. Deze bedrijfsvestigingen zijn veelal onbekend bij havenbeheerders waardoor onvoldoende inzicht bestaat in hun daadwerkelijke activiteiten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat dergelijke éénmanszaken voornamelijk uit administratieve overwegingen zijn opgericht, waardoor ze buiten de afbakening van de havenmonitor vallen. Door het buitenbeschouwing laten van deze klasse is er sprake van een geringe onderschatting van de werkgelegenheidscijfers en bijbehorende toegevoegde waarde creatie.

Bepalen toegevoegde waarde

Het aantal werkzame personen in de LISA-bestanden is opgedeeld naar werkzame personen die onder contract staan in bedrijven met minder dan 100 werknemers respectievelijk in bedrijven met 100 werknemers of meer. Beide datareeksen zijn daarna bijgesteld met een correctiefactor om verschillen in arbeidsproductiviteit tot uiting te laten komen.

De locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is bepaald door de toegevoegde waarde per werkzaam persoon (TW/WP) te vermenigvuldigen met de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in de haven. Twee manieren zijn daarbij in eerste instantie van toepassing voor de bepaling van de TW/WP:

1. de toegevoegde waarde per sector, volgens de 105x105 sectoren input-output tabellen voor de onderzoeksperiode, wordt gedeeld door het aantal werkzame personen in deze sector, en vervolgens vermenigvuldigd met een regiocorrectie die het verschil in productiviteit per regio reflecteert;
2. de toegevoegde waarde per werkzame persoon per sector is afgeleid uit cijfers in het rapport 'Samenvattend overzicht van de industrie' (CPB, 2000). De toegevoegde waarde cijfers per werkzame persoon uit genoemd rapport zijn per jaar vermenigvuldigd met een groeifactor, op zijn beurt afgeleid uit de nationale Input/Output tabellen, en de toepasselijke regiocorrectie.

De eenvoudige vermenigvuldiging van de bekomen toegevoegde waarde cijfers per werkzame persoon en per sector met het voor productiviteit gecorrigeerde totale aantal werkzame personen levert het directe toegevoegde waarde cijfer, in absolute termen uitgedrukt.

De transport- en distributiesector is onder te verdelen in zowel locatie- als niet-locatiegebonden activiteiten. Locatiegebonden zijn die activiteiten waarvoor de vestigingsplaats relevant is voor de bedrijfsvoering (te weten 'Zeevaart'⁶, de passagiersvaart en veerdiensten (op binnenwateren)⁷ en 'Dienstverlening ten behoeve van het vervoer'). De toegevoegde waarde van deze activiteiten wordt bepaald als onder 'locatiegebonden activiteiten'.

⁶ Hoewel 'Zeevaart' (SBI-code 6110) in de strikte betekenis van het woord geen locatiegebonden activiteit is, is er evenmin sprake van achterlandvervoer. Anders dan de 'Binnenvaart', het 'Wegvervoer' en het 'Spoorvervoer', is 'Zeevaart' in het algemeen wel gebonden aan vestigingen in een van de zeehavengemeenten. De 'Zeevaart' is daarom als locatiegebonden activiteit behandeld.

⁷ Ook de passagiersvaart en veerdiensten op binnenwateren (SBI-code 6120.4) wordt beschouwd als locatiegebonden activiteit, omdat hier evenmin sprake is van achterlandvervoer. Om te voorkomen dat het vervoer van personen met rondvaartboten en watertaxi's over havens, grachten en andere binnenwateren zou worden meegerekend, hebben de havenbeheerders hiervoor een negatieve correctie aangebracht op de LISA-cijfers.

Niet-locatiegebonden activiteiten

Veel transportbedrijven zijn voor hun bedrijfsvoering niet noodzakelijk aan één bepaalde locatie gebonden. Hoge kosten of gebrek aan ruimte kunnen voor deze bedrijven overwegingen zijn om zich buiten de haven of stad te vestigen. Daarmee verdwijnt (een deel van) de werkgelegenheid uit de betreffende gemeente, hoewel de activiteit van het bedrijf wel degelijk door de aanwezigheid van de haven wordt beïnvloed. De door LISA geregistreerde werkgelegenheid (op basis van postcode en sbicode afbakening) als toedelingscriterium van de toegevoegde waarde is om die reden hier minder toereikend. Daarom is voor de volgende activiteiten gekozen voor toedeling op basis van het zeehavengerelateerde deel van de 'aan de zeehavengemeente' geleverde vervoersprestaties door transportondernemingen:

- Goederenvervoer per spoor (SBI 6010);
- Goederenvervoer over de weg (SBI 6024.2);
- Vervoer via pijpleidingen (SBI 6030);
- Binnenvaart (bestaande uit SBI 6120.1 (vrachtvaart), SBI 6120.2 (tankvaart) en SBI 6120.3 (sleep- en duwvaart)).

Berekening van de vervoersprestaties

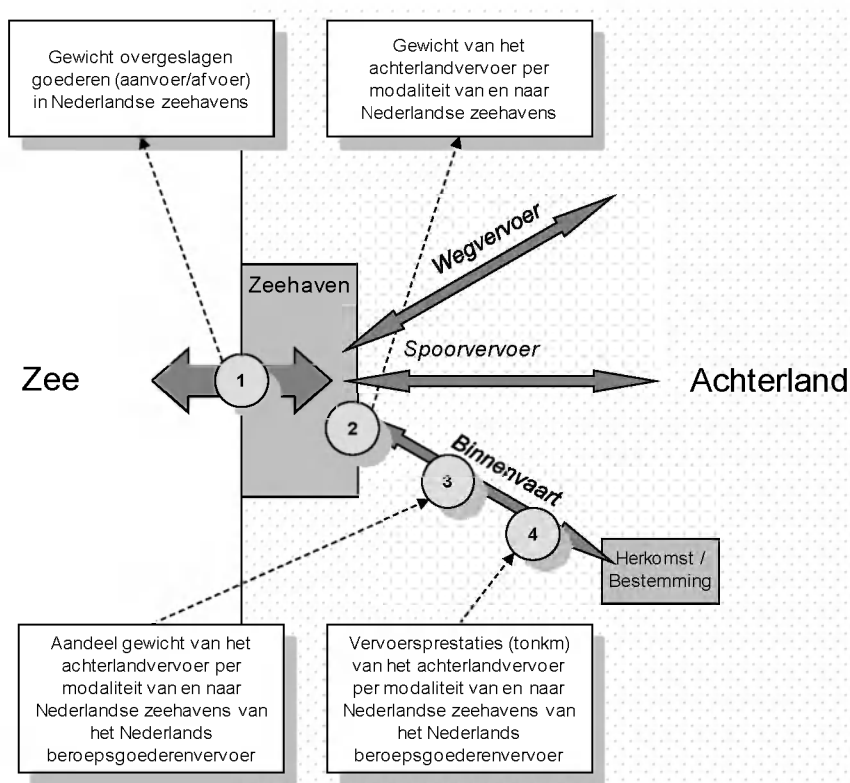
De vervoersprestatie is gedefinieerd als de combinatie van het vervoerde gewicht vermenigvuldigd met de vervoersafstand van de goederen, uitgedrukt in ladingtonkilometers. De vervoersprestatie is, indien mogelijk, berekend voor het Nederlands beroepsgoederenvervoer, in binnen- en buitenland. Het gaat hier om het *Nederlandse* aandeel, omdat het nationaal product gebaseerd is op de bijdragen van Nederlandse bedrijven, en om *beroepsgoederenvervoer* omdat het eigen vervoer van bedrijven al is toegerekend aan de sector waarin het bedrijf is ingedeeld.

NEA Transportonderzoek is net als vorige jaar gevraagd voor 2007 de directe zeehavengerelateerde vervoersprestaties te bepalen voor de modaliteiten wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart. De directe zeehavengerelateerde vervoersprestaties voor de periode 2002-2006 waren reeds bepaald in de vorige editie van deze Havenmonitor. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties wordt gebruik gemaakt van het NEAC model waarvan de methodiek hieronder beschreven wordt.

Methode NEA Transportonderzoek

Figuur B 5 illustreert globaal hoe de vervoersprestaties, uitgedrukt in gerealiseerde tonkilometers, kunnen worden afgeleid.

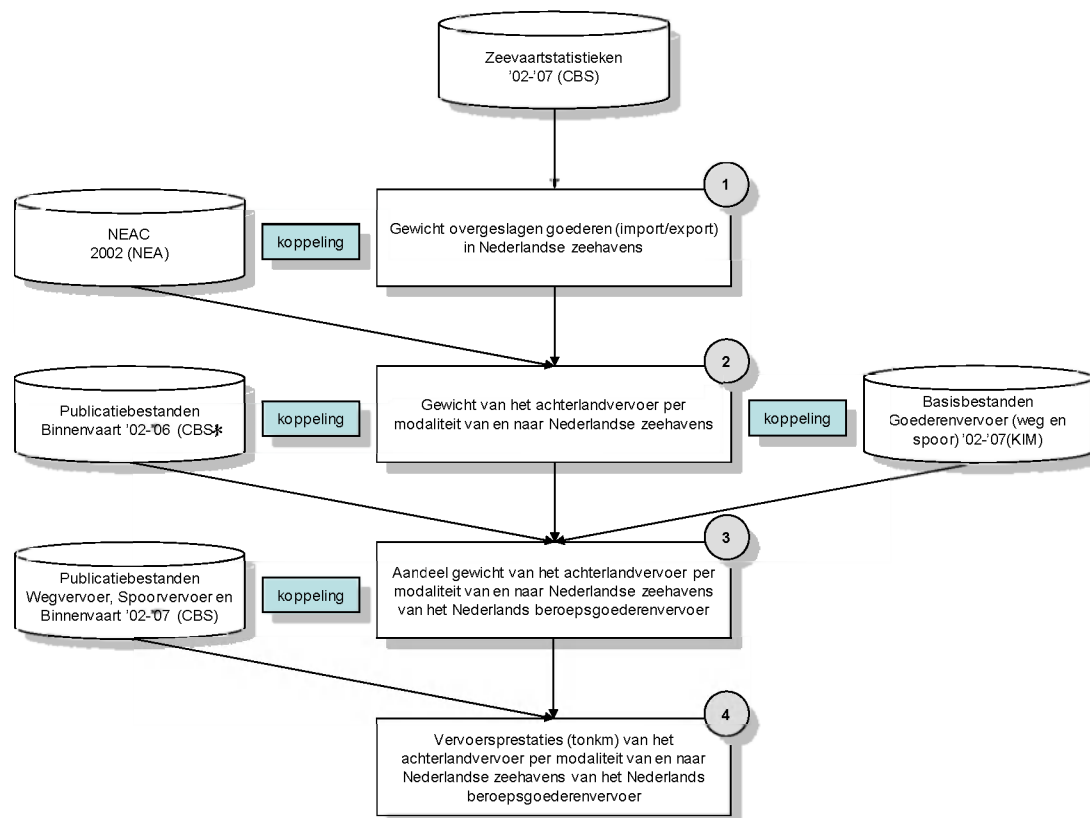
Figuur B 5: Globale illustratie afleiding zeehavengebonden vervoersprestaties

Bron: Rebel Group obv NEA

Figuur B 6 toont een stroomschema met de door NEA gevolgde stappen om tot de vervoersprestaties te komen.

Figuur B 6: Stroomschema berekeningsmethode zeehavengerelateerde vervoersprestaties

Bron: Rebel Group obv NEA

* publicatiebestanden Binnenvaart 2007 zijn nog niet bekend op moment van oplevering van deze Havenmonitor

Toelichting bij de toegepaste berekeningsmethode

De op te leveren informatie betreft de aanvoer en afvoer in tonnage en tonkilometers per modaliteit (zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart) per goederensoort (in 10 hoofdcategorieën, NSTR genoemd). Onderstaand worden Figuur B.5 nader toegelicht.

Stap 1. Bepalen gewicht overgeslagen goederen (aanvoer/afvoer) in Nederlandse zeehavens

Uit de CBS-publicatiebestanden⁸ “zeevaart” is bekend hoeveel gewicht er per Nederlandse haven per goederensoort wordt overgeslagen voor zowel de aanvoer als afvoer. Dit bestand vormt het vertrekpunt voor de verdere bepaling van de vervoersprestaties. Hiertoe worden gegevens uit diverse bronnen toegevoegd aan het basisbestand zoals bepaald in deze Stap 1.

⁸ De CBS-publicatiebestanden worden vaak gebruikt bij het maken van goederenvervoerstatistieken en zijn beschikbaar voor de modaliteiten zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart.

Stap 2. Bepalen gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens

In de NEAC⁹-statistieken staat de herkomst en bestemming van goederenstromen per goederensoort, inclusief de haven waar het is overgeslagen. Deze gegevens maken een verdeling van overgeslagen goederen in havens naar de verschillende modaliteiten voor het voor- en natransport in het achterland (wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart). In de Rotterdamse haven bijvoorbeeld geldt een 'modal split' van 45% over de weg, 8% over het spoor en 47% over de binnenvaart.

Het hierboven beschreven NEAC-bestand is in Stap 2 gekoppeld aan het bestand zoals bepaald in Stap 1. Dit resulteert in een bestand waarin per haven per goederensoort het gewicht van de binnenkomende en uitgaande goederen is opgenomen. Tevens is in dit bestand ook bekend met welke modaliteit deze in- en uitgaande goederen van of naar het achterland zijn vervoerd.

Stap 3. Bepalen aandeel gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

De Havenmonitor neemt uitsluitend de vervoersprestaties in rekening die zijn gerealiseerd door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer. De tabellen die in Stap 2 gegenereerd zijn, omvatten het totaal aan vervoerde goederen. In deze Stap 3 wordt aan de hand van de Publicatiebestanden Binnenvaart (bron: CBS)¹⁰ en de Basisbestanden Goederenvervoer (bron: NEA) het aandeel van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer berekend.

Stap 4. Bepalen vervoersprestaties (tonkm) van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

Om tot de vervoersprestaties te komen, dienen de vervoerde gewichten per modaliteit door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer vermenigvuldigd te worden met de afstand naar hun herkomst of bestemming.

Voor het bepalen van de afstand naar de herkomst en bestemming is gebruik gemaakt van de Publicatiebestanden Wegvervoer, Spoorvervoer en Binnenvaart (bron: CBS). In deze publicatiebestanden staat het vervoerde gewicht en de vervoersprestaties in tonkilometers per verkeersgebied. Hieruit is een gemiddelde afstand berekend. De gemiddelde afstand per haven is vervolgens gekoppeld aan de gewichten van de vervoerde goederen zoals bepaald in Stap 3. Het gewicht is vermenigvuldigd met de gemiddelde afstand hetgeen resulteert in het aantal tonkilometers.

9 NEAC : Het NEAC-model is oorspronkelijk ontwikkeld om vragen over Europees vervoersbeleid te kunnen beantwoorden. Door steeds meer data toe te voegen en de analysemogelijkheden uit te breiden heeft de NEAC-database nu een zeer breed toepassingsgebied. Met de gegevens zijn in combinatie met modellen zowel analyses als prognoses te maken van nationale en internationale vervoerstromen. In alle gevallen kan NEAC inzicht geven in de regionale effecten op Europese ontwikkelingen. NEAC heeft als bron de handelsstatistieken van eurostat.

¹⁰ Dit jaar waren de publicatiebestanden voor binnenvaart 2007 van CBS niet bekend op moment van oplevering. Dientengevolge is voor het aandeel Nederlandse beroepsgoederenvervoer in de binnenvaart het aandeel geldend voor 2006 gebruikt.

Berekening van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De berekening van de directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde is toegepast conform de Havenmonitor 2006. Hieronder staat een beschrijving van deze methodiek.

Voor het *wegvervoer* zijn de totale Nederlandse vervoersprestaties en nationale werkgelegenheidscijfers beschikbaar. Op basis hiervan kan een nationaal gemiddeld aantal werkzame personen per ladingtonkilometer berekend worden welke na vermenigvuldiging met de vervoersprestatie per zeehavengebied in het wegvervoer resulteert in het aantal werkzame personen in het wegvervoer per zeehavengebied.

De bijbehorende toegevoegde waarde wordt vervolgens bepaald door het aantal werkzame personen per zeehavengebied in het wegvervoer te vermenigvuldigen met de toegevoegde waarde per persoon in het goederenvervoer, zoals bepaald aan de hand van Nationale Input/Output tabellen. Deze berekeningsmethode is hieronder als formule weergegeven.

$$WP_{i,j} = \frac{VP_{i,j}}{VP_{i,NL}} * WP_{i,NL}$$
$$TW_{i,j} = WP_{i,j} * TW_{i,NL}$$

Omdat wegvervoer de helft van de niet-locatiegebonden werkgelegenheid genereert, is de beschikbaarheid van gegevens voor deze modaliteit leidend genomen voor de verdere berekeningen. Voor de *binnenvaart* was deze berekeningsmethode gemakkelijk toe te passen, omdat daarvoor ook het aantal werkzame personen en vervoersprestatie op nationaal niveau beschikbaar zijn.

Voor het *spoorvervoer* zijn geen gegevens beschikbaar voor zowel het aantal werkzame personen als toegevoegde waarde in Nederland. Hierdoor is in Havenmonitor 2006 gekozen om voor deze modaliteit een 'bottom-up' aanpak toe te passen om het aantal werkzame personen te bepalen. Gezien het feit dat het aantal bedrijven dat actief in deze markt is zeer beperkt is en daardoor via de Kamer van Koophandel en jaarverslagen van de bedrijven de aantallen werkzame personen en het vervoerd volume verkregen kunnen worden, zou dit goed mogelijk moeten zijn. In combinatie met de nationale vervoersprestaties van goederenvervoer per spoor zou dan vervolgens het aantal werkzame personen per ladingtonkilometer vastgesteld kunnen worden. Echter heeft het CBS de publicatie van de vervoersprestatie goederenvervoer per spoor stopgezet. Als alternatief is de nationale vervoersprestatie opgevraagd bij het Kennisinstituut van Mobiliteitsbeleid (KIM). Om consistentie te garanderen is de vervoersprestaties op Nederlands Grondgebied gecorrigeerd met de KIM cijfers voor de gehele analyse periode.

Voor het vervoer per *pijpleiding* zijn direct cijfers beschikbaar van het CBS aangaande werkzame personen en toegevoegde waarde. Uit de nationale Input/Output tabellen is de toegevoegde waarde in heel Nederland voor deze sector te bepalen en het aantal werkzame personen in het vervoer per pijpleiding volgt uit nationale arbeidsvolume cijfers.

Vervolgens is net als in voorgaande jaren verondersteld dat 50% van de totale vervoersprestatie als zeehavengerelateerd is te bestempelen en geheel is toe te schrijven aan Rotterdam. Als gevolg van deze aanname zijn werkzame personen en toegevoegde waarde op nationaal niveau voor 50% toegekend aan Rotterdam.

Correcties voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen

Zoals vermeld is de grootte van bedrijven alsmede hun regionale ligging van invloed op de bepaling van de locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde.

Om te corrigeren voor productiviteitsverschillen zijn jaarlijks de aantallen werkzame personen vermenigvuldigd met een groottecorrectie, die aangehouden is vanuit de voorgaande Havenmonitor.

Uit de Regionaal Economische Jaarcijfers (REJ) van het CBS blijkt dat er verschillen zijn in toegevoegde waarde per werkzame personen per regio. Uit deze regionale cijfers is een factor per regio te berekenen waarmee het landelijke aantal is te vermenigvuldigen om tot regionale cijfers te komen.

Ondanks de consequente toepassing van de onderzoeksmethodiek zoals beschreven in de voorgaande edities van de Havenmonitor, deed zich een probleem voor. Het bleek dat de regiocorrecties veelvuldig ad hoc zijn aangepast waardoor de consequente toepassing van deze correctie tot grote verschillen met voorgaande jaren zou leiden. Uiteindelijk is ervoor gekozen om voor 2002 één enkele, exacte correctiefactor per gebied per activiteit uit te rekenen. Deze factor vertegenwoordigt dus beide correcties. Deze factor is verondersteld gelijk te blijven gedurende alle jaren, wat impliceert dat over de voorbije jaren heen de verhouding werkzame personen per bedrijfsgrootte categorie constant is gebleven.

Bepaling indirecte samenhang

Voor de berekening van de indirecte effecten is, conform de voorgaande jaren, gebruik gemaakt van de techniek van Input/Output analyse (op basis van het Leontief vraagbepaalde Input/Output model). Het is echter hier gepast te benadrukken dat een dergelijke analysetechniek in principe niet geschikt is voor sectorale impactstudies voor bestaande economische activiteiten (want resulterend in dubbeltellingen indien hiervoor niet adequaat gecorrigeerd) en bovendien van een aantal belangrijke theoretische assumpties vertrekt. Zo gaat het Input/Output model er vanuit dat iedere extra vraag (impuls) automatisch leidt tot extra aanbod. Het aanbod is derhalve volledig flexibel (elastisch) verondersteld en past zich zonder extra kosten aan bij de vraag. De prijselasticiteit van de vraag is gelijk aan nul, terwijl de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan oneindig. Daarnaast veronderstelt het model een volledige complementariteit tussen alle input. Tussen de benodigde intermediaire inputs is geen onderlinge substitutie mogelijk en zijn er geen schaalvoordelen.

Deze theoretische assumpties maken voldoende duidelijk dat ramingen van indirecte effecten van zeehavengerelateerde activiteiten in de rest van de Nederlandse economie met de nodige omzichtigheid gelezen moeten worden.

Als statistische maat voor de verbondenheid van een sector met de Nederlandse economie kunnen multipliers worden gebruikt, met name om vergelijkingen met andere sectoren of het nationale gemiddelde te maken. De uit het model verkregen multipliers worden gebruikt voor het berekenen van de gevolgen van een vraagimpuls in een bepaalde sector op de vraag in andere sectoren.

Een multiplier van bijvoorbeeld 1,6 geeft aan dat behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,6 optreedt, elders in de economie. De effecten kunnen daarbij uitgedrukt zijn in termen van werkgelegenheid (werkgelegenheidsmultiplier) en/of toegevoegde waarde (toegevoegde waarde multiplier).

Naast deze ‘achterwaartse effecten’ bij toeleveranciers kunnen zich ook ‘voorwaartse effecten’ voordoen bij afnemers. In een afzonderlijke studie in het kader van de Havenmonitor 2005, de ‘Verkenning Voorwaartse Effecten’, is een eventuele onderschatting onderzocht van het economische belang van de havensector door het niet in kaart brengen van voorwaartse uitstralingseffecten bij afnemers. Voorts geeft deze Verkenning, op basis van representatieve casussen, een onderbouwd inzicht in de (on)mogelijkheden van bepaling van voorwaartse effecten, en dit vanuit een breder kader dan alleen het stramien van input-outputanalyse.

Behalve de voorwaartse en achterwaartse effecten bij toeleverende bedrijven is ook sprake van bestedingseffecten. Deze effecten bestaan uit de bestedingsimpuls door de werknemers. Op hun beurt zijn deze werknemers namelijk ook weer consument. Deze effecten zijn niet in deze berekening opgenomen, wat gebruikelijk is bij macro-economische analyses.

B3. Berekening bedrijfsvestigingen

Voor de bedrijfsvestigingdata wordt net als in de vorige editie van de Havenmonitor gebruik gemaakt van een eenduidig bronbestand, het LISA bestand. Dit bronbestand omvat alle economische indicatoren op bedrijfsvestigingsniveau. Met behulp van de nieuwe data uit het LISA-bestand zijn de “havenmonitor-bedrijfsvestigingsbestanden” van vorig jaar aangevuld. Dit jaar zijn de data van zowel 2007 als 2008 opgevraagd. Belangrijkste reden voor deze twee jaren is dat er gestreefd wordt toe te werken tot een enkele peildatum.

Het doel van LISA is het bijeenbrengen van regionale vestigingenregistraties met daaraan gekoppelde werkgelegenheidsgegevens tot een integraal, landsdekkend, uniform en consistent vestigingenregister met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Jaarlijks wordt dit register bijgewerkt op basis van de gegevens van de regionale registerhouders. Om het vestigingenbestand aan te vullen met actuele gegevens over werkgelegenheid wordt daarnaast jaarlijks een enquête uitgezet. Van de vestigingen met 100 en meer werkzame personen wordt de gehele populatie benaderd. Bij de vestigingen met minder dan 100 werkzame personen kan met een steekproef worden volstaan (10-100 WP: 50%, < 10 WP: 25%).

LISA hanteert de volgende definitie voor een bedrijfsvestiging: ‘Locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsbeoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel elk complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door minimaal 1 werkzaam persoon’. Ter vergelijking: De Kamers van Koophandel bestempelen een bedrijfsvestiging als iedere in het Handelsregister ingeschreven onderneming en rechtspersoon in Nederland. De door de regionale registers aangeleverde data volgen de gehanteerde definitie. Toch kan er sprake zijn van afwijkingen omdat sommige regionale registers uitgaan van vestigingsactiviteiten (kan zijn dat er meerdere activiteiten per bedrijfsvestiging zijn die apart in LISA worden geregistreerd). LISA probeert op landelijk niveau deze gegevens zoveel mogelijk te corrigeren, zodat er een uniform bestand bestaat.

Zoals reeds vermeld bij de werkgelegenheidscijfers wordt er in het LISA bestand geen uniforme peildatum gebruikt. De door regionale registerhouders gehanteerde peildata zijn te vinden in Tabel B 2. Om tot bedrijfsvestigingscijfers met één enkele peildatum te komen, is besloten de peildata van de economische indicatoren te verschuiven naar 1 juli. Met de volgende formule zijn de bedrijfsvestigingsbestanden gecorrigeerd voor de peildatum van 1 juli.

$$BV_{j,corr,s} = BV_{j,s} + (BV_{j+1,s} - BV_{j,s})/n * (p_{nieuw} - p_{orig})$$

Met:

$BV_{j,corr,s}$	Gecorrigeerde bedrijfsvestiging aantal voor sector s voor jaar j
$BV_{j,s}$	Origineel bedrijfsvestiging aantal voor sector s in jaar j
$BV_{j+1,s}$	Origineel bedrijfsvestiging aantal voor sector s in jaar j+1
n	Aantal maanden in een jaar (12 maanden)
p_{nieuw}	Nieuwe peilmaand (juli = maand 7))
p_{orig}	Huidige peilmaand van registratiegebied (jan. = maand 1, feb. = maand 2, etc.)

De bovengenoemde bewerking is uitgevoerd voor alle bedrijfsvestigingen tot en met het jaar 2002, zodat sprake is van een consistente tijdreeks

Tijdens de controle door individuele havenbeheerders is geconstateerd dat de gegevens over vestigingen met 1 werkzame persoon niet goed te controleren zijn. Daarop is besloten om vestigingen die over de gehele tijdreeks 0 en/of 1 werkzame persoon hebben geregistreerd buiten beschouwing te laten. Bedrijven die in de periode op enig moment wel meer dan 1 werkzame persoon kennen, maar over andere jaren 0 of 1 werkzame persoon zijn wel meegenomen in de analyse. Uitgangspunt is dat het onterecht zou zijn om een vestiging die op een bepaald moment bijvoorbeeld 10 werkzame personen kent, maar een jaar later slechts 1 werkzame persoon die vestiging in het ene jaar (WP=10) wel mee te tellen, maar in het daaropvolgende jaar (WP=1) niet mee te tellen. Het kan immers zo zijn dat het tijdelijk minder goed gaat met de vestiging, maar dat de vestiging nog steeds relevant is voor de haven.

In tegenstelling tot het Handelsregister zijn de publieke organisaties in LISA wel vertegenwoordigd doordat ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars worden geregistreerd, terwijl een full time werkzame persoon¹¹ gemiddeld 12 uur per week of meer werkzaam is waarbij het Handelsregister uit gaat van 15 uur. In beide bestanden zijn lege BV's en overige vestigingen uit de categorie zakelijk beheer, alsmede rechtspersonen zoals verenigingen en stichtingen waar geen economische activiteit verricht wordt, niet opgenomen.

¹¹ Basis voor indeling vestigingen naar grootte-klasse

B4. Berekening private investeringen

De indicator 'Investeringsniveau in de Nederlandse zeehavens' biedt een bijkomend inzicht in de economische ontwikkeling van de relevante zeehavengebieden en bedrijven in zeehavengerelateerde sectoren. Vooral nieuwe investeringen en uitbreidingsinvesteringen zijn interessant, aangezien deze investeringen principieel een impuls betekenen voor het zeehavengebied in kwestie. Deze investeringen vinden namelijk alleen plaats als het gebied aantrekkelijk is en kunnen zodoende gezien worden als signaal van vertrouwen in het betreffende zeehavengebied.

Ontwikkelingen in het investeringsniveau zijn van invloed op de positie van de zeehavengebieden als vestigingslocatie. Is sprake van een toename of een afname van het niveau van investeringen? Een toename van de investeringen geeft aan dat bedrijven de activiteiten in het havengebied willen continueren, terwijl een afname een indicatie *kan* zijn voor (relatieve) achteruitgang van het gebied. In het laatste geval kunnen andere gebieden interessantere opties zijn geworden voor het accommoderen van bedrijfsactiviteiten. Een afname van de investeringen betekent echter niet per definitie een (relatieve) achteruitgang van het gebied. Een jaar met minder investeringen hoeft dit namelijk nog niet te impliceren, omdat het niveau van investeringen jaarlijks kan verschillen. Het bedrijfsleven investeert het ene jaar meer dan het andere jaar. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de economische (wereld) situatie, de bedrijfseconomische situatie, de economische levensduur van de activa en innovaties.

Investeringsniveau creëren tijdelijke werkgelegenheid om de betreffende activa te bouwen en te vervangen. Eveneens kunnen de investeringen gericht zijn op het creëren van structurele werkgelegenheid, maar dat is sterk afhankelijk van het type investering (nieuw, uitbreidings- of vervangingsinvesteringen). Indien sprake is van kapitaalintensieve sectoren, wat in de zeehavengebieden veelal het geval is, dan is de kans groot dat vervangingsinvesteringen verlies aan structurele werkgelegenheid met zich meebrengen. Vervangingsinvesteringen zijn investeringen waarbij de afgeschreven activa vervangen worden voor nieuwe activa. Veelal gebeurt dit aan het eind van de economische levensduur van de activa. Door technologische ontwikkelingen is het mogelijk dat evenveel of zelfs meer geproduceerd wordt met evenveel of minder mensen als gevolg van efficiencyverbeteringen. Uitbreidingsinvesteringen zijn een capaciteitsuitbreiding van de onderneming. Door het plaatsen van nieuwe activa kan de productie aanzienlijk verhoogd worden. Deze productieverhoging brengt werkgelegenheid met zich mee. Nieuwe investeringen zorgen ervoor dat nieuwe activiteiten ontplooid worden. Het betreft de investeringen die nodig zijn om een onderneming op te starten. Het kan gaan om een startende onderneming, maar ook om ondernemingen die een nieuwe vestiging openen.

Voor de Havenmonitor 2007 is alleen gekeken naar de private investeringen in de zeehavengebieden. Bij private investeringen gaat het om investeringen in vaste activa van ondernemingen, investeringen die direct gericht zijn op de prestaties van de eigen onderneming. Hiervoor is gebruik gemaakt van de CBS-investeringsstatistieken voor het in kaart brengen van de private investeringen in Nederland. Uitgangspunt daarbij is dat deze indicator op een gelijkwaardige wijze wordt gepresenteerd als de andere indicatoren (werkgelegenheid en toegevoegde waarde) van de klassieke Havenmonitor. Hiervoor is aan het CBS gevraagd om de investeringen in kaart te brengen op basis van de sector- en gebiedsafbakening, gehanteerd in dit onderzoek.

Het CBS heeft vanaf het jaar 2000 investeringsstatistieken in gedetailleerde vorm beschikbaar. De investeringsstatistieken vóór 2000 zijn minder gedetailleerd. In deze rapportage zijn de investeringsstatistieken van 2000 tot en met 2006 verwerkt. Het detailniveau van de gegevens is echter beperkt. Door de geheimhoudingsverplichting van het CBS, wat inhoudt dat geen individuele informatie onthuld mag worden, zijn de investeringen op een aggregatieniveau gepresenteerd waarbij zoveel mogelijk informatie toegankelijk blijft. Zelfs dan is het in enkele gevallen niet mogelijk om de investeringen weer te geven als gevolg van de geheimhoudingsverplichting. Daarnaast worden cijfers niet beschikbaar gesteld indien ze niet voldoen aan de gehanteerde betrouwbaarheidsmarge zoals die door CBS worden gehanteerd.

Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten

SBI-code	Sector
05	Visserij, kweken van vis en schaaldieren
501.1	Zee- en kustvisserij
501.2	Binnenvisserij
502	Kweken van vis en schaaldieren
11	Aardolie en aardgas
1110 ¹²	Aardolie- en aardgaswinning
1120	Dienstverlening t.b.v. de aardolie- en aardgaswinning
14	Winning van zand, grind, klei, zout e.d.
1421 ¹³	Zand- en grindwinning
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken
1520	Visverwerking
1541	Vervaardiging van ruwe plantaardige en dierlijke oliën en vetten
1542	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
1543	Vervaardiging van margarine
1561	Vervaardiging van meel (excl. zetmeel)
1571	Vervaardiging van veevoeder
1584.1	Verwerking van cacaobonen
1584.2	Vervaardiging van chocolade- en suikerwerk
1586	Koffiebranderijen en theepakkerijen
20	Houtindustrie
2010.1	Zagen van hout
21	Vervaardiging van papier en karton
2111	Vervaardiging van pulp
2112.1	Vervaardiging van grafisch papier en karton
2112.2	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking
2112.3	Vervaardiging van papier en karton (excl. grafisch en voor verpakking)
2125	Vervaardiging van overige papier- en kartonwaren
23	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie
2310	Vervaardiging van cokesovenprodukten
2320.1	Aardolieraffinage
2320.2	Aardolieverwerking (excl. -raffinage)
24	Vervaardiging van chemische producten
2411	Vervaardiging van industriële gassen
2412	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen
2413	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën

¹² De winning van delfstoffen wordt niet beschouwd als zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaats heeft, maar buitengaats

¹³ Net als voor de winning van delfstoffen geldt dat zand- en grindwinning niet direct als zeehavengerelateerde activiteit beschouwd wordt.

2414.1	Vervaardiging van petrochemische producten
2414.2	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën
2415	Vervaardiging van meststoffen en daarmee samenhangende stikstofverbindingen
2416	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm
2417	Vervaardiging van synthetische rubber in primaire vorm
2420	Vervaardiging van landbouwchemicaliën
2461	Vervaardiging van kruit en springstoffen
2462	Vervaardiging van lijm- en plakmiddelen
2463	Vervaardiging van etherische oliën
2464	Vervaardiging van fotochemische producten
2465	Vervaardiging van informatiedragers
2466	Vervaardiging van overige chemische producten n.e.g.
26	Vervaardiging van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten
2661.1	Vervaardiging van beton voor de bouw en van kalkzandsteen
2663	Vervaardiging van stortklare beton
2681	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen
2682	Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten n.e.g.
27	Vervaardiging van metalen in primaire vorm
2710	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferro-legeringen (EGKS)
2721	Vervaardiging van gietijzeren buizen
2722	Vervaardiging van stalen buizen
2731	Koudtrekken van ijzer en staal
2732	Koudwalsen van bandstaal
2733	Koudervormen van ijzer en staal
2734	Draadtrekken uit ijzer en staal
2741	Vervaardiging van edele metalen
2742	Vervaardiging van aluminium
2743	Vervaardiging van lood, zink en tin
2744	Vervaardiging van koper
2745	Vervaardiging van overige non-ferrometalen
28	Vervaardiging van producten van metaal
2811	Vervaardiging van metalen constructiewerken
2821	Vervaardiging van tanks en reservoirs
2851	Oppervlaktebehandeling
2871	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen
29	Vervaardiging van machines en apparaten
2922	Vervaardiging van hijs-, hef- en andere transportwerktuigen
34	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers
3420.1	Carrosseriebouw
3420.2	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers
35	Vervaardiging van transportmiddelen
3511	Nieuwbouw en reparatie van schepen, baggermaterieel, booreilanden e.d.
3512	Nieuwbouw en reparatie van sport- en recreatievaartuigen

37	Voorbereiding tot recycling
3710	Voorbereiding tot recycling van metaalafval
3720	Voorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)
45	Bouwnijverheid
4524	Natte waterbouw
50	Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen
5010.5	Handel in aanhangwagens, opleggers, e.d.
51	Groothandel en handelsbemiddeling
5121.1	Groothandel in granen
5121.7	Groothandel in akkerbouwprodukten en veevoeders algemeen assortiment
5121.8	Groothandel in overige akkerbouwprodukten
5131.1	Groothandel in groenten en fruit
5131.2	Groothandel in consumptie-aardappelen
5134	Groothandel in dranken
5138.2	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren
5151.1	Groothandel in vaste brandstoffen
5151.2	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen
5151.3	Groothandel in minerale olieprodukten (excl. brandstoffen)
5152.1	Groothandel in metaalertsen
5152.2	Groothandel in ferrometalen en -halfabrikaten
5152.3	Groothandel in non-ferrometalen en -halfabrikaten
5153.1	Groothandel in hout en plaatmateriaal
5153.4	Groothandel in zand en grind
5155.1	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor ind. toepassing
5155.2	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen
5155.3	Groothandel in rubber en overige chemische produkten
5157.2	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen
5191.2	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen
5187.3	Groothandel in intern transportmaterieel
60	Vervoer over land
6010	Vervoer per spoor (goederenvervoer)
6024.2	Goederenvervoer over de weg
6030	Vervoer via pijpleidingen
61	Vervoer over water
6110.1	Vracht- en tankvaart (zeevaart)
6110.2	Sleepvaart en veerdiensten (zeevaart)
6120.1	Vrachtvaart (binnenvaart)
6120.2	Tankvaart (binnenvaart)
6120.3	Sleep- en duwvaart (binnenvaart)
6120.4	Passagiersvaart en veerdiensten (binnenvaart)
63	Dienstverlening t.b.v. het vervoer
6311.1	Laad-, los- en overslagactiviteiten t.b.v. zeeschepen
6311.2	Laad-, los- en overslagactiviteiten (niet t.b.v. zeeschepen)
6312.1	Opslag in tanks

6312.2	Opslag in koelhuizen e.d.
6312.3	Opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)
6322	Overige dienstverlening t.b.v. het vervoer over water n.e.g.
6340.1	Expeditie, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer
6340.2	Weging en meting
71	
7121	Verhuur van transportmiddelen voor vervoer over land (excl. personenauto's)
7122	Verhuur van schepen
7134.2	Verhuur van overige machines en werktuigen n.e.g.
74	Overige zakelijke dienstverlening
7470.2	Reiniging van transportmiddelen en overige reiniging n.e.g.
90	Milieudienstverlening
9002.2	Afvalbehandeling
Exogeen	
4000.1	Productie van elektriciteit en warm water door thermische, kern- en warmtekracht
4000.2	Productie van elektriciteit door windenergie
4000.3	Productie van elektriciteit en warm water door zonnecellen, warmtepompen
7460	Beveiliging en opsporing
7511	Algemeen overheidsbestuur (douane, havenbeheer, rijkswaterstaat)
7524	Politie (havenpolitie)
7525	Brandweer
911	Maritieme bedrijfs-, werkgevers- en beroepsorganisaties
912	Maritieme werknemersorganisaties
Overig	
1562	Cerestar
2662	Lafarge
5010	Nissan Motor Company